

Isokuvon Joulu

ISONKYRÖN KUNTA
JA
ISONKYRÖN SEURAKUNTA

**TOIVOTTAVAT POHJANKYRÖN KANSALLE
JOULURAUHAA JA ONNEA VUODELLE 1978**

*Menkäämme nyt Beetlebemiin katsomaan sitä, mikä on tapabtunut
ja minkä Herra meille ilmoitti (Luuk. 2:15)*

Hyvää Joulua

ja

onnellista vuotta 1978

ISONKYRÖN JOULU 1977

SISÄLLYSLUETTELO

Kansikuva	K.J.Mielty, ARPS, valok. Isokyrö
Jouluna	Matti Nummensalo
Joulu ennen ja nyt	Toivo Rautama
Kuulethan kutsun	E.Mäki
Saapuu joulu	E.Mäki
Rukous	K.K.
Joulurauha	K.K.
Kun Suomi saavutti itsenäisyytensä	A.E.Ahola
Totuus	Annikki Lehtonen
Herättäjä	Tane Jokinen
Sotajoulu	Tane Jokinen
Eiliset lähdöt ja paluut	Tane Jokinen
Kuiviset, Punkarit, Mottiset, kolme hävinnyttä isokyröläistö mahtisukua	Ilpo Lagerstedt
Isokyrön hiisi	Veikko Roiha
Orismalan maatalouskoulut	H.P.Virtanen
Muistoja lauttasillasta	Kerttu Kivelä
Palhojaisten koulupoikien matka kilpa-ajoihin kirkonlahdelle	M.Antila
Valokuvia	Matti Hannuksela
Syksy	Niilo Nummensalo
Muistojen mailta	Pakolainen — Evakko — Siirtolainen
Fapiaanin joulupakina	Fapiaani
Lasten parissa	Linkki
Jouluaatto Afrikassa	Jousimies
Retki syysmetsään	Anne-Maria Pakkala
Jouluaattona	Nappi
Mitä joulu on	Anonyymi -77
Kuka muistaa	Kyselijä
Joulu ennen ja nyt	Kirsi Erkkilä
Kadonneen joulupukin arvoitus	Niina
Kesä	Niina
Pihapiirin joulu	Chia
Piirroksia	Eija
Korppukauppias	Kiitollinen asiakas

Toimitus, työryhmä: Risto Keltto, Aila Lehtiö, Annikki Lehtonen, Tauno Lehtonen, K.J.Mielty
Marti Ristiluoma, Aune Saari, Mauri Talikka, Erkki Koivunen, Martti Huhtamäki, Aura Nuuja,
Ester Pispala.

Julkaisija: Isonkyrön Yrittäjät r.y.

*Pysähdy ihminen. Mielesi tyyntyä suo
hetkeksi keskellä kiihkeän, kuumeisen ajan.
Pysähdy, ihminen, saartama kiireen ja työn.
Katsahda tähteä taivaalla Jouluyön:
Syntymäjuhla on maailman Vapahtajan.*

*Saavutit paljon. Osasi ollut on ain'
pyrkiä eespäin, luoda ja etsiä uutta.
Mahdottomatkin mahdollisiksi jo teit.
Tieteen lippua huipulta huipulle veit.
Katseesi tähtää jo tähtien kaukaisuutta.*

JOULUNA

MATTI NUMMENSALO

*Aikojen saatossa suuria arvoja loit,
työtäsi tehden täytit käskyä Herran.
Sinulle kuuluvat antimet luonnon ja maan.
Saata ne ihmisen tarpeita palvelemaan.
Niin on lausuttu luomisen aamuna kerran.*

*Kuitenkaan älä henkesi sammua suo
kilvassa vuoksi maallisen hyödyn ja maineen.
Tärkeintä tietää on keskellä kaiken sen
mikä on perintöosasi ikuinen,
sielusi että on kalliimpi aarteita aineen.*

*Älköön keskellä arkisen askarees
jäinen järkesi olko kahleena sulla.
Herrakses älä kohota aarteita maan,
joilla et autuutta saavuta kuitenkaan,
ellet voi sinä lapseksi jälleen tulla.*

*Pysähdy Joulun tähteä tähyämään.
Nytkin on käsillä hetket etsikko-ajan.
«Kunnia Herran» — Taivaan holvista soi.
Lapsista köyhin sun rikkaaksi tehdä voi.
Suo Hänen syntyä seimeen sielusi majan.*

JOULU ENNEN JA NYT

TOIVORAUTAMA

Tuskin minään muuna vuodenaikana ajatukset ja muistot suuntautuvat niin voimakkaasti menneisyyteen kuin jouluna. Muistellaan entisiä joulunviettotapoja ja yritetään yhä uudelleen lämmittää joskus lapsuudessa koettuja tunnelmia. Se kaikkein paras joulu tuntuu aina olevan takanapäin, jossain kaukaisessa menneisyydessä. Moni aikuinen varmaan kaihoisasti muistelee niitä aikoja, jolloin aattopäivä tuntui ikuisuudelta joulupukin odotuksessa, ja jolloin todella tunsii joulun juhlan ja ilon. Näiden muistojen keskellä usein yritetään puristaa joulusta irti sitä tunnelmaa, joka joskus on koettu, mutta se ei tahdo oikein onnistua.

Vanhassa suomalaisessa sananlaskussa sanotaan: «Ei eilen saatu elätä, jollei Jumala vastaista anna». Se pitää paikkansa varmaan myös joulun kohdalla. Se, miten joskus ennen koimme joulun, sen rauhan ja sanoman, ei autakaan meitä tänään. Kuitenkin juuri nykyhetki on kaikkein ratkaisevin ajankohta elämässämme. Siinä me olemme, kokien jokaisen pikku yksityiskohtan kiuksallisen tarkasti. On täysin luonnollista, että monien huolien ja kiireiden alta mieli helposti palaa menneisyyteen. Sieltä etsitään lohdutusta ja unohdusta, sitä, joka peittäisi nykyhetken ankeuden. Eiköhän meillä kaikilla ole oma postikorttimainen muistomme lapsuuden joulusta, jota me vaalimme kalliina ja rakkaana pääomana vuodesta toiseen. Nyt elämme kuitenkin tätä joulua vuonna 1977 kysellen, miten pääsisimme sen tunnelmaan mukaan.

Ensimmäisen joulun tapahtumissa on nimenomaan nykyhetki hyvin voimakkaasti esillä. Luukkaan evankeliumin mukaan saivat kedon paimenet enkeleiltä seuraavan viestin: «Teille on TÄNÄ PÄIVÄNÄ syntynyt Vapahtaja, joka on Kristus, Herra Daavidin kaupungissa». Tämän viestin sisällön voisi ilmaista kenties jotenkin tähän tapaan: Juuri nyt, tänä päivänä, näiden olosuhteiden vallitessa, kenenkään estämättä ja kenestäkään riippumatta on Jumala tullut Ihmiseksi ihmisten keskelle. Tänä päivänä on jotain aivan uutta murtautunut tähän maailmaan, jossa on niin paljon pahuutta ja vääryyttä, sortoa ja väkivaltaa.

Se uusi, joka ensimmäisenä jouluna murtautui tähän maailmaan, oli Jumalan palveleva rakkaus, joka antoi kaikkensa pahan ja syntiinlangenneen ihmisen parhaaksi. Vapahtajan ihmiseksitulon sisältö on ainoa todelli-

nen perusta sille, että hyvyys ja totuus on kerran perivä voiton. Meidän todellisuutemme ei ole se, miltä meistä tuntuu tai näyttää, sillä Jumala tekee työtään tässä maailmassa. Se työ voi olla silmiltämme salattua, mutta kuitenkin se on todellista ja yllättävää.

Luukkaan jouluevankeliumin paimenet saivat kokea Jumalan toiminnan juuri nykyisyydessä valtavan voimakkaana. Älkäämme mekään jääkö katselemaan menneisyyteen, vaan etsikäämme Jumalan voiman ilmenemistä tässä ja nyt. Tänä jouluna voi jotain uutta murtautua meidän elämäämme. Jotain sellaista, joka yllättää täysin, ja jota ei voida keinotekoisesti pusertaa esiin. Tuo uusi murtautuu sinne, missä joulun Herra Jeesus Kristus saa syntyä ihmisydämen hallitsijaksi ja murtaa kovuuden ja pahuuden jäät. Joulu ei ole vain kauniita muistoja ja hetken tunnelmaa, vaan sen tapahtumat ovat todellisuutta jatkuvasti. Jeesus Kristus on sama eilen, tänään ja iankaikkisesti. Älkäämme siksi tänä jouluna tyytykö vain ennen saatuun, vaan pyytäkäämme Vapahtajalta sitä vastaista, jota rauhaton sydämemme etsii ja kaipaa.

Kuulethan kutsun

Kirj. E.M.

*Kaipuun kaukaisen tunnet, sä rintaasi kätket sen
se elämän osaksi suotu, on aarteeksi ihmisen.
Synnyinseutu ja koti siellä, ja tutut lapsuuden leikkibaat
sinne tabtoisit palata aina, ja siellä Joulua viettää saat.*

*Vaippa valkea tanhuiden yllä, lehti kuollut ja levon saa
vaan muistoina bängenkin alta kesän kauneus kangastaa.
Niin biljaa sä muistoissa astu, et raubaa luonnon sä häiritä saa
ja kuulet kun kummulla siellä Joulun kellot ne kajahtaa.*

*Siellä tabdot sä Joulusi viettää luona temppelin lapsuuden
viet kynttilät kummuille sinne baudoille rakkaitten.
Kun astut sä temppeliin biljaa, nuo kellot kun kutsuen soi
tuon lapsuuden Joulukirkon taas uudelleen elää voi.*

*Tutun sanoman sinulle kertoo kotikirkon kellot nuo
on syntynyt Vapataja ..... ne kutsuu sua seimen luo,
Sukupolvien saatossa astut Joulukirkkohon lapsuuden
jouluvirteben ybtyen vielä ..... kuulet sanoman enkelten.*

*Kaikki tulkaa näin Jouluna kotiin, teitä kutsuu näin Kyrönmaa
elää rinnassa lapsuusmuistot, niitä kukaan ei riistää saa.
Ken askelin käydä ei jaksa, vielä lapsuuskotia muistakaa
täällä äidin syli niin lämmin teitä avoinna odottaa.*

Saapui joulu

Kirj. E.Mäki

*Kuuraisen
sadun hobteisena reuna bongikon.
Illan hämäryys
jo yllä luonnon on.
Pirtti yksinäinen
yksin kuvaan jää.
Valo
takaa verhon hämärtää .
Varjo
vanbuksen, mummon kuva koruton.
Edessänsä hällä
pöydäl kirja avattuna on.
Syttyy kynttilä
ja varjon selventää.
Pöydän luona
vanbus ..... kirjan yli kumartunut pää.*

*Korviin kaikuu
sävel tuo niin tuttu on.
Kaiun biljaisen
se saapi holvis bongikon.
Hänkö yksinäinen
..... ilman ystävää.
Sammuu kynttilä
varjo hämäräksi jää.
Kädet ristien
hän kumartuu ja nousee vanbus tää.
Ikkunasta sammuu valo
kuva poies häviää.
On biljaisuus
vain kumabtaen kello lyö.
Palaa tähdet kirkkaat
On jouluyö.*

Rukous

*Rakas Taivaallinen Isä !
Kiitos että läbetit poikasi
Ainokaisesi, tänne alas
kuoleman varjon laaksoon
että me saisimme ELÄMÄN !
Avaa silmämme näkemään
tämä suuri lahjasi
JOULUN LAPSI !
Auta meitä jokaista - minuakin,
todella vastaan ottamaan
tämä lahjasi niin
että Sinua kuullen, palvelen
lähimäisteni keskellä kulkisin.
En kysyen mitä MINÄ tabdon
vaan mitä SINÄ !
Että voisın sanomaasi viedä
sinne missä tuskaa on ja vaivaa.*

*Auta minua syttymään rakkaudestasi
niin että Sinun lämpöäsi, rakkauttasi
voisin osaltani heijastaa.*

*Anna voimasi, apusi, sanasi
palvelijallesi, joka Temppelissäsi
Joulun sanomaa kaiuttaa !
Anna kuulijalle avoin sydän
vastaan ottamaan sydämeensä sanomasi.*

*Auta, rakas Taivaallinen Isä,
ettei kukaan, ei ainoakaan
jäisi osattomaksi Sinun lahjastasi:
Joulun Lapsesta, Jeesuksesta !*

*Auta meitä muistamaan
että lahjasi kuuluu KAIKILLE.
Sinä, Isä, et eroittele.
Sinä et beikointakaan hylkää
vaan lahjaasi tarjoat jokaiselle.
Meille, minullekin. Tässä ja nyt.
Tänäkin jouluna !*

Joulurauhaa

*Joulurauhaa soivat jälleen kellot temppelin
Joulurauhaa levottomiin ihmissydämiin.
Joulurauhaa sinne, missä murbe on.
Joulurauhaa onnehen ja ilohon.*

*Joulurauhaa sinne missä kipu on.
Joulurauhaa sinne, miss' on onneton.
Joulurauhaa lapsosien leikkeihin.
Joulurauhaa särkyneihin koteihin.*

*Joulurauhaa isän aberrukseen.
Joulurauhaa äidin palvelukseen
Joulurauhaa väsyneelle vanhukselle.
Joulurauhaa työstä uupuneelle.*

*Joulurauhaa sinne - miss' ei työtä.
Joulurauhaa missä valvotaban yötä.
Joulurauhaa musta, puna, kelta-iboisille.
Joulurauhaa meille valkoisille.*

*Joulurauhaa soivat kellot temppelin
Joulurauhaa ibmislapsen sydämiin !*

K.K.

K.K.

Kun Suomi saavutti itsenäisyytensä

A.E.Ahola

Haminan rauhasta 1809, kun Suomi liitettiin Venäjään suuriruhtinaskunnaksi, aina manifestiin 1899 saakka, siis 90 vuotta, maamme sai elää rauhan vuosikymmeniä. Lukuunottamatta meitä vähän sivunnutta Krimin sotaa. Keisareita oli tuona aikana peräti viisi kappaletta, alkaen Aleksanteri I:stä. Hän antoi meille Porvoon valtiopäivillä 1809 autonomian omine lakeineen, Suomen lakeineen.

Maassa oli köyhyyttä, nälkävuodet koettelivat muutoinkin niukoissa oloissa elävää kansaa tuossa 1860-luvulla. Samalla kuitenkin alkoi ns. kansallinen herääminen. Suurmiehet sellaiset kuin Snellman, Runeberg, Topelius, olivat kansallisuusaatteen eteenpäin viejiä. Näiden ja muidenkin valtiomiestemme isänmaallisen ryhdin ansioista keisariksi tullut Aleksanteri II ryhtyi moniin maallemme tärkeisiin uudistuksiin. Tällaisia olivat esim. valtiopäivien koolle kutsuminen 1863 (ne olivat viimeksi olleet koolla Porvoossa 1809). Uusi valtiopäiväjärjestys vahvistettiin, kansakoululaitos perustettiin, joten lukutaito pääsi leviämään kansan keskuuteen. Saatiin oma rahayksikkö, ensimmäinen rautatie ja ennen kaikkea saatiin kieliasetus vuodelta 1863, jolloin Suomen kieli vahvistettiin viralliseksi kieleksi ruotsin rinnalle. Ja vielä 1881 pantiin toimeen yleinen asevelvollisuus, joten maamme sai oman sotaväkensä.

Tässä tämän vuosisadan tärkeät uudistukset. Nämä antoivat uskoa Suomen kansalle. Henkisesti kehitys kuitenkin vieroitti suomalaisia keisarikunnasta. Katkearaa oli toteamus heräämiseen, että Keisarikunnan ja Suomen edut saattoivat mennä ristiin tavalla, joka johtaisi Suomen silloisten oikeuksien murenemiseen. Halitsijastahan se riippui.

Ratkaiseva käänne tuli olemaan keisari Nikolai II:n suorittama Nikolai Boprikoffin Suomen kenraalikuvernööriksi nimitys. Hänen laatimansa ohjelma tähtäsi Suomen täydelliseen venäläistämiseen. Annettiin Nikolai II:n julistuskirja ns. helmikuun manifesti 1899, joka tulisi täydellisesti murtamaan Suomen siihenastiset oikeudet, mm. sotalaitos, suomalaiset joukko-osastot, oli kokonaan sulautettava venäläiseen armeijaan.

Manifesti herätti Suomen kansan. Yksimielisesti ryhdyttiin keräämään nimiä adressiin, joka vietäisiin keisarille muutoksen saamiseksi manifestiin. Nimiä kertyi kaikkiaan 522931 Ahvenanmaalta kaukaiseen

Lappiin saakka. Adressin vei lähetystö, jossa oli edustaja jokaisesta Suomen kunnasta, yhteensä 500 miestä. Adressin otsikkona oli:

«Suurvaltaisin, kaikkein armollisin Keisari ja Suuriruhtinas.» Adressin tekstissä taasen perustelujen jälkeen viimeinen lause kuului:

«Ja pienen kansan oikeus on yhtä pyhä kuin suuremman, sen isänmaan rakkaus on kaikkivaltiaan Jumalan edessä velvollisuus, josta se ei koskaan saa luopua» ja allekirjoituksena:

«Teidän keisarillisen Majesteettinne nöyryimmät ja uskollisimmat alamaiset.» Sellaista tekstiä siihen aikaan. Keisari ei edes vastaanottanut lähetystä, mutta ei kuulemma suuttunutkaan, vaan käski kunkin mennä kotiinsa.

Passiivinen vastarinta

Tämä toimenpide ei kuitenkaan kansaamme masentanut. Vastaliikkeitä järjestäytyi eri nimisiä, julkaisuihin, kirjoituksiin, mitkä osoittivat, että oli päätetty käyttää kaikkia rauhanomaisia keinoja oikeuksiemme puolesta. Vuosisadan vaihteen merkittävä tapaus oli mm. asevelvollisuuslakko. Määrätty oli, että Suomen pojat sijoitettaisiin venäläisiin joukkoihin, ympäri laajan Venäjän. Tätä varten toimeenpannut kutsunnat kuitenkin epäonnistuivat, koska kutsuntaikäiset eivät määräyksistä huolimatta menneet niihin. Kutsunnoista jäi pois noin 60 %. Tällä toimenpiteellä oli niin tärkeä merkitys, että annettu määräys oli peruutettava. Näin oli passiivinen vastarinta saanut huomattavan voiton.

Vuosisadan vaihte ja alku oli Suomelle ankeata aikaa. Venäläisten otteet kiristyivät. Määrättiin mm. sotakorvausvero. Virkamiehiä, jotka eivät noudattaneet laittomia määräyksiä tuomittiin venäläisissä tuomioistuimissa. Rangaistukset oli kärsittävä venäläisissä vankiloissa. Näin kävi mm. Viipurin koko hovioikeudelle. Ryhdyttiin virastojen ja laitosten täydelliseksi venäläistämiseksi asettamalla niihin venäläisiä virkamiehiä suomalaisten tilalle. Siperiaan karkoitettiin Suomen lakeja noudattavia virkamiehiä, mm. sittemmin maamme presidenttinä toiminut P E Svinhufvud ja virasta erotettujen joukossa oli myös ensimmäinen itsenäisyysajan presidentti K J Ståhlberg.

Erilaista yhä jyrkentyvää painostusta kesti ensimmäiseen maailmansotaan 1914 saakka. Marraskuussa tuli

keisarin vahvistama ohjelma, joka tähtäsi Suomen nopeaan täydelliseen hävittämiseen kansallisena, valtiollisena ja taloudellisena yksikkönä.

Mutta Suomessa ei kuitenkaan jääty vastausta vaille. Nuoriso, kuinka muuten, ryhtyi toimintaan. Maraskuun 17 päivä 1914 merkitsi aktivismin uuden ajan alkua. Pieni määrä ylioppilaita kokoontui tekemään suunnitelmia sotilaskoulutuksen järjestämiseksi, koska Suomen sotaväki oli lopetettu. Päädyttiin suunnitelmaan saada koulutusta Venäjän silloisessa vihollismaassa Saksassa. Suunnitelma kypsyi teoksi. Pari ylioppilasta lähetettiin Tukholmaan ottamaan yhteyttä Saksan sotilassiamieheen. Tuloksia syntyi. Rohkeita tuloksia. Helmikuun 25p. 1915 astuivat ensimmäiset suomalaiset nuorukaiset, 190, lähelle Hampuria Lockstedt:n sotilaleirille. Tästä se kasvoi n 1800 miestä käsittäväksi jääkäripataljoonaksi. Tapaus oli koko maailmaakin ajatellen ainutlaatuinen. Mennä maanpetturiksi julistettuna vieraan vihollismaan palvelukseen. Tähtäimenä oli kuitenkin oman maan vapauttaminen vieraasta venäläisestä sorrosta. Syntyi siis J ä ä k ä r i l i i k e, joka itsenäisyyteemme ratkaisevasti vaikutti.

Ensimmäinen maailmansota ei ollut venäläisille menestyksellistä. Tätähän pääosa Suomen kansaa odottikin. Mutta yllätyksenä kuitenkin puhkesi Venäjällä vallankumous maaliskuussa 1917. Keisari luopui vallasta 15 maaliskuuta ja valtaan tuli väliaikainen hallitus, joka peruutti osan aikaisemmista Suomea koskevista kiristysmääräyksistä. Vapaampi aika näytti koittaneen. Paljon odotettiin. Koko Suomen kansa oli tänä aikana yhtä mieltä. Mutta pian tuo yksimielisyys loppui. Maa jakaantui poliittisesti kahtia. Tänne oli jäänyt runsaasti venäläistä sotaväkeä, joka oli vallankumouksen huumassa kuritonta, tappaen upseereitaan, ryöstäen maata. Sosialistit rupesivat veljeilemään venäläisten kanssa. Maassa rehoitti mielivalta, maatyöläiset lakkoilivat, elintarvikkeita, joista tietysti puutetta oli, ryöstettiin. Sosialistien ns. jyrkkä siipi nosti päätään. Perustettiin punakaarteja. Aseita saatiin tänne jääneiltä venäläisiltä. Vastapainoksi perustettiin suojeluskuntia mutta ne olivat vähäisiä metsästysaseita lukuunottamatta, aseetomia.

Eduskunta, joka lokakuun vaaleissa oli tullut porvari enemmistöiseksi antoi hallituksen muodostamisen Siperiasta vapautetun P.E.Svinhufudin tehtäväksi. Hän koki rohkeista miehistä ns. itsenäisyysenaatin, joka ensimmäiseksi tehtäväkseen otti maan itsenäiseksi julistamisen, mikä sitten tapahtuikin eduskunnan istunnossa 6.12.1917. Eduskunta hyväksyi ehdotuksen äänin 100 - 88. Vasemmisto olisi tahtonut pyrkiä itsenäisyyteen neuvottelemalla ensiksi venäläisten kanssa.

Näin suomalaiset olivat lopullisesti ilmaisseet kantansa, että Venäjän ja Suomen yhteys oli purkaantunut.

Vaikka päätös oli syntynyt julistuksen toimeenpanosta aiheutuneesta erimielisyydestä, oltiin peruskysymyksestä, itsenäisyydestä yksimielisiä.

No niin. Itsenäisyysjulistus oli annettu. Mutta se oli vasta paperilla. Ensimmäisiä käytännön vaatimia toimenpiteitä oli saada sille ulkovaltojen tunnustus. Ja ensimmäiseksi Venäjän, mikä mm oli ehtona muiden maiden kuten Saksan, Skandinavian ja Englannin mahdollisille tunnustuksille.

Niinpä Suomesta lähti lähetystö, senaatin puh.joht. P.E.Svinhufud, ministerivaltiosihteeri Carl Encell ja tri K.G.Idman Pietariin Leninin luo. Ja kerrottakoon tässä lähemmin kuinka juhlallisesti tunnustaminen tapahtui:

Pietarin Smolnaan päästiin, mutta ei tietenkään heti Leninin luo. Delegaation otti vastaan kansankomisaarien neuvoston eteishuoneessa kansliapäällikkö. Tälle jätti delegaatio 31.12.1917 tunnustuspyyntökirjelmän Kansankomisaarioneuvostolle esitettäväksi. Illalla, uuden vuoden aattona alkoi lähetystön odottelu etuhuoneessa. Suomalaiset istuivat kylmyydessä ikkunapenkillä turkkeihin pukeutuneina ja kalossit jaloissa. Etuhuone oli täynnä yleisöä, pöydillä makasi sotilaita ja punakaartilaisia, lattialla pyöriskeli lapsia, konekirjoittajat naputelivat koneilla. Oven takana istui kansankomissaarion neuvosto tupakan savuisessa huoneessaan. Valtuuskunta odotti ja odotti ja arvelivat tulisiko tunnustus v. 1917 tai 1918. Hieman ennen klo 12 yöllä tuli kansliapäällikkö ja jätti delegaatiolle Leninin, Trotskin, Stalinin ja muiden allekirjoittaman kirjelmän, jossa oli mm maininta että: «Suomen tasavallan valtiollinen itsenäisyys tunnustetaan.»

Valtuuskunta oli yllättynyt. Se ei ollut odottanut tunnustuksen saamista heti näin « mustaa valkoisella » ja halusi lausua kiitoksensa myös Leninille. Kansliapäällikkö yritti järjestää tapaamisen. Hän meni komissaarien luo ja sanoi suomalaisten haluavan kiittää dekreetistä. «Jonkun on mentävä ulos heidän luokseen ». Lenin kohautti olkapäitään, naurahti hieman ja kieltäytyi, « mitä minulla on niille porvareille sanomista ». Pyydettiin Trotskia ottamaan vastaan rakkaat vieraat. Hän kieltäytyi. Ehdotettiin, että sinne menisi oikeuskomissaari. «Mitä minulla on niille sanomista, virallisessa asemassa vois in vain vangita heidät». «No, sanoi Trotski vinosti hymyillen, vangitkaa sitten». «Mutta sehän ei käy, huudahti kansliapäällikkö, he odottavat teitä.» Ja niin lähti Lenin kuluneessa puvussaan, pää kumarassa naurun ja kompien saattamana.

Eteishuoneessa valtionpäämiehet puristivat sydämelisesti toistensa käsiä. Lenin tiedusteli hilpeästi, «oletteko nyt tyytyväisiä.» Svinhufud murahti kiitollisuuden vakuutuksensa «Kyllä, hyvin tyytyväisiä». Palattuaan istuntosaliin Lenin kertoi puhutelleensa vahingossa suo-

malaisia tovereiksi, mikä herätti yleisen riemun. «Ei tee mitään», totesi Trotski, «jos joskus joudumme heidän käsiinsä, kuittaavat he sen kyllä Teille.»

Mutta miten tunustuksen jälkeen kävikään. Ei sen kummemmin kuin etä Lenin parin viikon päästä lähetti Suomen punakaartille 10000 kivääriä panoksineen ja tykistöä ammuksineen. Vallankumouksen jatkamiseksi.

Näin ei itsenäisyys suinkaan ollut vielä valmis. Se oli ikävä kyllä, verellä vahvistettava.

Tammikuun 27 p. ryhtyi punakaarti kapinaan laillista hallitusta vastaan. Hallitus oli taasen antanut valkoisen armeijan johdon Mannerheimille. Hän aloitti sota-toimet täältä Pohjanmaalta karkoittaakseen tänne pesiytyneet venäläislaumat pois. Mutta venäläiset olivat yhtyneet punakaartiin ja näin joutui, valitettavasti valkoinen armeija taistelemaan molempia vastaan. Tätä sotaa, Vapaussotaa, kansalaissotaa, sisällissotaa, miksi sitä kukin sanoneekaan, käytiin toukokuun 16 päivään saakka. Tällöin Valkoinen armeija marssi pääkaupun-

kiin ja näin oli itsenäisyys sinetöity, kuten sanottu, verellä.

Valkoisten hinta tästä itsenäisyydestä oli yli 3300 kaatunutta, 9000 haavoittunutta ja yli 1300 murhattua siviilihenkilöä sekä 1000 saksalaista. Siinä itsenäisyyden hinta valkoisella puolella. Punaisilla ja venäläisillä yhteensä vielä enemmän. Mutta valkoisten voitto antoi itsenäisyyden niin valkoisille kuin punaisillekin. Jos toisin olisi käynyt, niin missä oltaisiin. Neuvostoliiton osana.

Nykyään esiintyy sellaisiakin väitteitä, että itsenäisyys olisi saatu jopa lahjaksi ja tahallisesti unohdetaan sellaiset itsenäisyyteen ratkaisevasti vaikuttaneet tekijät kuin mm. jääkäriliike, Mannerheim, Svinhufud, vapaussoturit, sotaveteraanit, sotainvalidit ja ennen kaikkea sankarivainajat. Nämä, koko kansan tuella, ovat meille itsenäisyyden hankkineet ja sen pitäneet, senkin jälkeen kun se on yritetty meiltä kaksikin kertaa pois ottaa.

---

jatkoa sivulta 14.

KUIVISET, PUNKARIT, MOTTISET ...

suurin talo. Isäntäluetteloiden mukaan Simo Pietarinpojan ja Pietari Mottisen suku säilyi Ikolassa aina Isoonvihaan asti. Mottilan taloa ei koskaan mainittu eikä sen isäntä Mottisena. Viimeinen tavattu maininta tästä suvusta on vuodelta 1689, jolloin mainittiin eräs Martti Mottinen -niminen itsellinen Palonkylästä.

Isonkyrön muinaisten mahtisukujen vaiheiden, merkityksen ja häviämisen selvittäminen on tutkimuksen arvoista. Mikä aiheutti sen, että nämä kolme sukua, jotka isännöivät lähes kymmenettä osaa Isonkyrön taloista 1500-luvulla, hävisivät asiakirjoista ja katosivat ihmisten muistista? Isäntäluettelot osoittavat, että vauraitten maakauppiaiden ja suurtalonpoikien ohella 1500-luvun isokyröläisessä yhteiskunnassa oli «keskiluokkaan» kuuluvia talonpoikia sekä niitä, joiden talot horjuivat vuosikausia veronmaksukyvyttömyyden ja autioitumisen rajoilla. Mahdollisesti huonommin menestyvät tunsivat kateutta, kaunaa ja katkeruutta paremmin menestyviä talonpoikia kohtaan, jotka kaikesta vauraudestaan huolimatta olivat lähtöisin samasta talonpoikaisväestöstä. 1500-luvun puolivälistä on säilynyt sakkoluetteloita, joista selviää, että maakauppiassuvut ja vuraat talonpojat olivat hyvin usein osallisina riitapauksissa muiden talollisten kanssa. Riitajutut

saattoivat kestää eri sukujen välillä vuosikausia. Jos yhteiskunnallista jännitystä eri ryhmien välillä oli, niin sitä ei mitenkään lievittänyt se, että vuraat talonpojat istuivat lautamiehinä käräjillä, joilla heidän poikiaan tai veljiään oli syytettyinä.

Arvioitakoon näitä mahtisukuja miten tahansa, ei kuitenkaan sovi unohtaa, että heidän kauppatatkinsa toivat vaurautta Isonkyröön. Tärkeämpää on, että nämä matkat laajensivat isokyröläisten maailmankuvaa, toivat uusia vaikutteita ja uusia yhteyksiä eri puolille Ruotsin valtakuntaa. Isokyröläisten on täytynyt ymmärtää, etteivät he asuneet yksin, ja että Tukholmassa asui kuningas ja Turussa käskynhaltija, joiden luo saattoi mennä, ja joihin saattoi vaikuttaa.

Pilvi häipyä ja menee menojaan, niin myös Tuone- laan vaipunut ei sieltä nouse. Ei hän palaja taloonsa eikä hänen asuinpaikkansa häntä tunne. Näin sanoi Job aikoinaan, ja nämä sanat sopivat myös lukemattomiin isokyröläisiin talonpoikiin. He ovat menneet, mutta heidän työnsä on jäljellä, raivatut pellot ja kirkko Kyrönjoen varrella, joka on virrannut ajasta aikaan.

Lähteet: Armas Luukko: Etelä-Pohjanmaan historia II,

Ilpo Lagerstedt: Isonkyrön isäntäluettelot.

TOTUUS

*Itsenäisyyspäivän hämärässä,
aamuviluisena seison tässä.
Katson: Poika nuori rivakasti
salkoon vetää lipun, ylös asti.*

*Humahtaan lippu auki hulmahtaa,
kun sen tuuli käsivarsillensa saa.
Ristein merkitty, tuo vaate valkea,
sielun syvyyksistä nostaa muistoja:*

*Valkeaa — valkeaa,
monta, monta vainajaa
Yllä valkoarkkujen
Siniristi suruinen
tekee kunniaa*

*Taistelleet — kaatuneet,
kaiken, kaiken uhranneet
eestä Suomen vapauden,
kotien ja rakkaiden —
kuoloon rauenneet.*

*Morsion, siskojen
näen surunkyynelein.
kun he sormin hellivin
koristavat kukkasin
kannet arkkujen.*

*Hartiat kumaraan
painuu äidin. — Poiuttaan,
jota vaali hellien,
toivoen ja rukoillen,
saattaa syliin maan.*

*Arkun luo vaieten
lasten kanssa tullut on
vaimo valju. — Pystypäin
seisovan mä hänen näin,
kivikasvoisen.*

*Silmihin ei nouse veet.
— Loppuivat jo kyynleet —
Mies, on sotas päättynyt.
Vaimo, haarniskasi nyt
ota! — Taistelet.*

*Lapsien, orpojen
vuoksi, on sun kamppaillen
hankittava leipänsä,
kohdattava elämä
yksin taistellen.*

*Risti yllä arkkujen.
Tähän merkkiin katsoen,
vaimo, äiti, morsian,
alta kuorman murskaavan
nousi, kesti sen.*

*Valkeaa — valkeaa,
monta kyynelpisaraa.
Virta veren, kyynelten
kastellut on kuohuen
Suomen kamaraa.*

*Itsenäisyyspäivän hämärässä,
aamuviluisena seison tässä.
Katson: Poika nuori rivakasti
salkoon vetää lipun, ylös asti.*

**Pojalleni tänään kerron totuuden:
vuoksi veriuhrin ja sydänkyynelten
asua on meillä vapaa isänmaa,
siniristilippu hulmahdella saa!**

Annikki Lehtonen

Sotajoulu

*He olivat
jouluaattona kello yksitoista
vastahyökkäyksessä,
että olisi maassa rauha
tänä yönä täällä kotona
rajasta kaukana.*

*Mutta yhä mies
lumipuvussa makaa
Taipaleenjoella
niinkuin helvetissä
jouluaamuna kello seitsemän
niinkuin helvetissä
Taipaleenjoella
lumipuvussa makaa
yhä vastarannallakin
mies.*

*Maassa rauha
tänä jouluna hänenkin kotonaan
rajasta kaukana.*

Herättäjä

*Suuri, tumma mies,
västi auki, otsalla hiki,
kylää ylös ajoi
marraskuiseen aamuun.*

*"Herätkää äkkiää
kuulemahan kuustanna,
ennenkun myrsky larvan taittaa
maahan asti!
Herätkää!"*

*Sinä hämärän hetkenä miehet,
isät,
sedät,
isot veljet,
vuosiksi pois menivät.
Ja iäksi.*

Eiliset lähdöt ja paluut

*Eilen oli itkun päivä.
Eilen he seisoivat asemalla,
miehet,
nousivat mullivaunujen lavereille.
Eilen kulki mustiinpuettu mies
kylällä.
Eilen tulivat hiljaiset junat
kuuset naulattuina vaunujen nurkkiin.
Eilen haudalla ammuttiin
kolme laukausta sankarin kunniaksi,
palanneen.
Eilen itkivät mustissaan
kylän naiset.*

TANE JOKINEN

Kuiviset, Punkarit, Mottiset, kolme hävinnyttä isokyröläistä mahtisukua

Ilpo Lagerstedt

Asutushistoriallinen tutkimus on selvittänyt 1500-luvun isokyröläisen asutuksen, Kyrönjokivarren kantalot ja niissä asuneet ihmiset. Tuon ajan asutus oli peräti erilainen tämän ajan asutukseen nähden. Väestö oli luvultaan vähäisempi, ja asutus oli harvempi kuin nykyään. Taloja asuttaneet ihmiset kantoivat nimiä, jotka eivät enää ole tunnettuja Kyrönjoen rannoilla. 1500-luvun puolivälissä monet talonpojat olivat vaurastuneet maakauppiaina ja laivureina. He kävivät kauppa- ja purjehtivat pienillä aluksillaan Tornioista Tukholmaan asti. Kaupan ja purjehduksen suoman varallisuuden takia nämä talonpojat saattoivat omistaa paljon maata ja karjaa, he olivat aikansa yhteiskunnan vauraimpia jäseniä. Tuolloin vauraus toi poliittista vaikutusvaltaa paikallishallinnossa. Monet maakauppiat toimivat lautamiehinä ja neljännesmiehinä. He vahvistivat muun kansan puolesta valtakunnallisia asiakirjoja. Näiden sukujen suurin vaikutusvalta oli 1500-luvun jälkipuoliskolla ennen nuijasotaa. Vuosisadan lopussa heidän merkityksensä oli kokonaan mennyttä ja monien sukujen nimi hävinnyt. Seuraavassa on tarkoitus kertoa kolmesta suvusta, joilla oli merkittävä asema 1500-luvun puolivälin Isossakyrössä.

Kuivisten suku oli levittänyt moniin kyliin Kyrönjoen varsille. Suvun kantakylä oli kuitenkin Kuivilan kylä Isossakyrössä. Täällä asui joskus 1500-luvun alussa eräs Sven (Soini) Kuivinen. Hänen poikansa Aake ja Joppe Kuivinen jakoivat kantatalon. Joppe Sveninpojalla, joka oli isäntänä vuoteen 1554, oli neljä poikaa. Tuomas Jopenpoika tuli isännäksi isänsä jälkeen. Tuomaan pojanpoika Heikki Lassenpoika oli viimeinen Kuivinen tässä talossa. Hänen jälkeensä talon sai haltuunsa Rourun suku. Joppe Kuivisen toinen poika Jeremias oli maakauppias ja nuottakuningas. Hänellä oli myös talo Kuivilassa, joka kuitenkin autioitui ja hävisi nuijasodan jälkeen. Jeremialla ei näytä olleen jälkeläisiä. Heikki Jopenpoika omisti Kuivilassa 16 pannin talon, joka sekin hävisi nuijasodan jälkeen. Tunnetuin Joppe Sveninpojan pojista oli hänen kaimansa Joppe

Jopenpoika Kuivinen, joka oli maakauppias, laivuri, lautamies ja neljännesmies. Joppe Kuivinen kuljetti tavaraa ja sotaväkeä aluksellaan aina Tukholmasta Tallinnaan ja Viipuriin asti. Joppe Kuivinen oli vuodesta 1554 ollut isäntänä setänsä Aake Sveninpojan talossa. Hänet mainittiin isäntänä vielä v. 1598. 1600-luvun alussa talossa isännöi Tuomas Jopenpoika, joka lienee ollut viimeinen Kuivinen tässä talossa. Talo on myöhemmin tunnettu Soinina. Kokonaan eri sukua Sven Kuivisten jälkeläisten kanssa lienee ollut Olli Antinpoika Kuivinen, joka 1554 oli Skultin isäntänä. Isäntäluetteloiden mukaan ei häneltäkään jäänyt perillisiä. Kuivilan kylän nimi ja Soinin talo, jonka nimi polveutuu suoraan muinaisesta Sven Kuivisesta, ovat ainoat muistot Kuivisen suvusta, joka aikoinaan isännöi viittä kylän kymmenestä talosta.

Orismalaan olivat asettuneet Punkarit, mikä suku on yhä tunnettu Ylistarosta. Punkarien eli Pungemakarien kantatalo oli Laurila, jota v. 1546 isännöi maakauppias Lauri Ollinpoika Punkari. Hän oli myös lautamies, mitä virkaa myös hänen poikansa ja pojanpoikansa hoitivat 1500-luvun jälkipuoliskolla. Lauri Ollinpojan jälkeen Laurilaa isännöi Knuut Laurinpoika. Isäntäluetteloiden mukaan Lauri Ollinpojan suku katkesi 1600-luvun alussa, mutta talon isäntä Juho Laurinpoika on vielä v. 1675 mainittu Punkarina. Tämä on viimeinen kerta, kun Punkarien nimi on mainittu Isostakyröstä. Lauri Ollinpojan poika Olli Laurinpoika oli hänkin maakauppias ja lautamies. Lisäksi hän oli huomattu karjanomistaja, joka omisti v. 1560 18 lehmää ja oli Etelä-Pohjanmaan suomalaisalueen kolmanneksi suurin karjanomistaja, kuten prof. **Armas Luukko** on osoittanut. Olli Punkaria seurasi Tuomas Ollinpoika, joka myöhemmin 1500-luvulla omisti talon myös Laurolassa. Tuomaan pojanpoika Vilppu Antinpoika oli viimeinen Punkari Olli Laurinpojan talossa. Talo on myöhemmin tunnettu Liimakan nimellä vanhan orismalalaisen itsellissuvun mukaan. Lauri Punkarin kolmas poika oli Joppe Laurinpoika, joka oli Jouppi-

lan talon ainut tunnettu isäntä 1500-luvulla. 1590-luvun alussa Joppe jätti talonsa ja siirtyi Laihian Juka-jaan. Talo jäi autioksi. 1600-luvun alussa Jouppilaa yrittivät viljellä Arkkolan isännät. Vuosisadan lopulla Jouppila 2/3 manttaalin suuruisena muodosti osan vastaperustetun Orisbergin ruukin maa-alueista. Olli Punkarin poika ja Lauri Punkarin pojanpoika oli Kvistin talon isäntä Arvi Ollinpoika Punkari. Lautamies Arvi Punkarin suku isännöi tätä taloa 1600-luvun puoliväliin asti. Mahdollisesti talon nykyinen nimi Arkkola on johdettu Arvi Punkarin nimestä. Katilan talon isäntänä vuodesta 1557 lähtien oli Antti Arvinpoika, joka saattoi olla Arvi Punkarin jälkeläisiä. Orismalasta on mainittu myös Pertti Punkari-niminen henkilö, joka Laurinpoikana lienee ollut Lauri Punkarin poika. Minkään talon isäntänä ei häntä kuitenkaan mainittu.

Vähässäkyrössä ja Isossakyrössä on tunnettu Mottisen suku. Isonkyrön puolella suku oli asettunut Hevonkosken Mottilaan, jota isännöi 1500-luvun puolivälissä Pietari Jussinpoika Mottinen, maakauppias, lautamies ja suurmaanomistaja. Pietari Mottisen talo oli v. 1557 suomalaisen Etelä-Pohjanmaan yhdeksänneksi suurin tila. Pietari Mottisen pojista Erkki jäi isännäksi Motti-

laan. Pertti Pietarinpoika oli Pikkalan ensimmäinen tunnettu isäntä. Tämä talo sai osan maaomistuksistaan Mottilasta. Simo Pietarinpoika Mottinen siirtyi Ikolaan Ikolan talon isännäksi. Mahdollisesti Ventälästä 1560-luvulla mainittu Heikki Pietarinpoika oli myös Mottisia. Heikki Pietarinpoika oli Sippolan talossa isäntänä, ja hänellä oli Frans-niminen poika, johon tämä suku loppui. Erkki ja Pertti Pietarinpojat toimivat maakauppiaina ja lautamiehinä. Vuonna 1575 Pertti vahvisti puumerkillään köyhtyneiden luettelon. Molemmat isännät jäävät pois tilikirjoista vuodesta 1575 lähtien, ja kummankin talossa mainitaan leski emäntänä tämän jälkeen. Samanaikainen katoaminen voi johtua siitä, että veljeksiä kohtasi haaksirikko purjehdusmatkalla. Pertti Pietarinpoika Mottisen talon nimenä on mainittu myöhemmin Pikkala. Erkin taloon tuli 1580-luvulla isännäksi Erkki Välma, josta talon nykyinen nimi. Ikolaan siirtynyt Simo Pietarinpoika Mottinen oli v. 1570 Isonkyrön toiseksi suurin maanomistaja. Luultavasti Simo Mottinen omisti myös Ventälässä talon. Vuoteen 1592 mennessä Simo Mottisen pojanpoika Paavali oli muodostanut Ikolan talosta koko Isonkyrön suurimman talon, joka oli Etelä-Pohjanmaan kolmanneksi

jatkuu sivulle 10

Veikko Roiha:

ISONKYRÖN HIISI

Hiisi-sana esiintyy johdannaisineen paikannimenä maassamme varsin yleisesti. Se on levinnyt itämerensuomalaisten kielten koko alueelle, ja sen esiintyminen on ollut runsainta Virossa. Vanhimmat Hiisi-nimien asiakirjamerkinnot ovatkin sieltä. Ne ovat Nissin Ietsestä vuodelta 1412 ja Kosen Kurenasta vuodelta 1453.

Kun Raamattua vironnettiin, käytettiin hiisi-sanaa ilmentämään pakanallista uhrilehtoa. Samoin on ollut laita myös Raamatun suomennoksissa. Agricolan suomentamien VT:n osien teksteissä (v. 1551) esiintyy useissa eri tapauksissa Hiisi-sana, jolla ilmaistaan Raamatussa mainittuja epäjumalanpalveluspaikkoja. Se on esimerkiksi Psalmtarin esipuheessa karjalaisten jumalien luettelossa. Myös v. 1642 ilmestyneessä ensimmäisessä suomenkielisessä Raamatussa on Siirakin kirjaan suomennettu lause: «Ei hän säästänyt niitä vanhoja Hiisiä, jotka hukkuivat väkevyyteensä (16:7).» Myöhemmissä käännöksissä ei enää ole käytetty Hiisi-sanaa, vaan se on korvattu muilla sanoilla.

Nyky-suomen sanakirja määrittää hiisi-sanan merki-

tystä näin: «..alkuaan pakanuudenajan pyhä metsikkö, uhrilehto, kalmisto, myöhemmin paha paikka, horna, helvetti...». Mauno Koski on tehnyt ja julkaissut laajan tutkimuksen Hiisi-sanan merkityksestä eri paikoilla ja eri aikoina itämerensuomalaisten kielten alueella. Hänen luettelossaan on mainittu myös Isonkyrön Hiisimäki.

Hiisi ilmentää kylän varhaista syntyä

On esitetty otaksuvia, ettei Kyrönjokisuulla olisikaan pronssikauden jälkeen seurannut autioitumisen kautta, kuten aikaisemmin on päätelty. Isonkyrön alueella ovat kiistattomat rautakautisen asutuksen merkit. Kun on kyseessä näin vanha asutus, on asia käsitettävä niin, että sen paikannimistössä esiintyvä Hiisi-sana on tarkoittanut alkuaan asukkaitten yhteistä vainajille omistettua pakanallista palvontapaikkaa. Nuoremmissa kylissä ja myöhemmin asutetuksi tulleilla seuduilla on sittemmin syntynyt hiisistä ja hiisi-olentoista kerrottujen tarinoitten nimistöä.

Napuen Hiisimäki

Vanhojen karttojen ja niitten selitysten mukaan on Mauno Koski voinut osoittaa, että mäkimaasto Napuen taistelun muistomerkillä nykyisen valtatie suuntaan on aikoinaan tunnettu Hiisimäki-nimisenä. Myöhemmin nimi on muuttunut Hirsimäeksi. Se on esiintynyt myös muodossa Hisimäki. Kun pohdiskelemme, missä on ollut tämä Isonkyrön primäärinen Hiisi, joka mainitaan lähes viidensadan Kosken tutkimuksessa luetellun hiisinimen joukossa, kohtaamme nykyisen Napuen taistelun muistomerkin äärellä rautakautisen hautaröykkiön, joka on peräisin noin v. 450 - 500 käytössä olleesta polttohautakalmistosta. Hiisi -nimistöllä ja pakanuudenaikaisilla kalmistoilla on selvä yhteys. Tämän pakanallisen uhrilehdon, sakraalisen Hiiden, varmaa paikkaa emme pysty näyttämään, mutta jossakin tämän alueen välittömässä läheisyydessä se on ollut, ja sen olemassaolosta on osoituksena Hiisimäen nimitys.

Tutkimuksessaan Koski on todennut, että Isonkyrön Napuen Hiisipaikka edustaa aivan ilmeisesti länsisuomalaista hiisi-instituutiota, joka ei Etelä-Pohjanmaalla ole ollut yhtä yleinen kuin Etelä-Suomessa. Edelleen Isonkyrön Hiisi-paikka on laatuaan maakuntansa ainoa.

Hiisipaikkojen hävittäminen

Tapajärjestelmäksi muodostunut ja hiisipaikkoihin liittynyt toiminta päättyi vähitellen kristinuskon leviämisen ja vakiintumisen vaikutuksesta. Paavi Gregorius IX antoi vuonna 1229 Tuomas-piispalle oikeuden ottaa haltuunsa pakanalliset sakraaliset paikat. Paavi täydensi tätä määräystä vielä v. 1237. Silloin puhuttiin hämäläisten pyhien puitten kaatamisesta. Nämä paavin kirjeet vaikuttivat varsinkin läntisessä Suomessa hiisiin liittyvää tapajärjestelmää hävittävästi. Maan itäosien vuoro tuli vasta myöhemmin. Esimerkiksi 1600-luvulla oli vielä tavallista, että piispan- ja rovastintarkastuksissa kiinnitettiin huomiota taikauskoon, jonka juuret olivat vanhassa pakanuudessa. Tällöin mm. Ruokolahdella kaadettiin kymmenittäin lehtoja ja karsikoita. Vielä 1700-luvullakin Itä-Suomessa oli pakanallisia lehtoja, kuten kirkollisista pöytäkirjoista käy ilmi. Epäilyttävät puut oli tuhottava. Tämä hävitysvimma perustui kuningas Kaarle XI aikana annetun kirkkolain määräykseen. Vanhat uhrilehdot nähtiin ensisijaisesti pakanuuden turvapaikkoina, ja siksi ne oli tuhottava. Hiisiä, vanhoja kulttipaikkoja ympäröi vielä viime vuosisadan vaihteessa varsinkin Inkerissä ja Virossa taianomainen mystillinen perinne, johon liittyi kertomuksia hiidenmetsissä tanssivista hiidenneidoista, pyhistä puista ja uhreista.

Hiisi-nimen levinneisyydestä voidaan päätellä, että hiisijärjestelmä on lakannut olemasta eri seuduilla eri aikoina. Se on järkkynyt kirkon tuodessa oman järjestelmänsä. Tavat muuttuivat kirkollisiksi, mutta hiisiansanaa jäätettiin käyttämään joillakin alueilla paikoista, joi-

hin näiden pakanuuden aikaiset perinteet liittyivät. Toisin monia pakanallisia menoja on monilla syrjäkulmilla harjoitettu vielä vuosisatoja kristinuskon vaikutuksen alkamisen jälkeen. Hiisi-nimien esiintymistiheys harvennee myös sitä mukaa, mitä uudemmille asutusalueille tullaan. Edelleen on todettu, että 1200-luvun loppuun mennessä syntyneiden kylien hiisipaikat ovat yleensä olleet kylän talojen lähellä eli kylän sisäpiirin alueella. Nuorempien kylien vastaavasti nimetyt paikat ovat sijainneet enemmän välittömän kyläalueen ulkopuolella. Isonkyrön Napuen Hiisi on luettavissa ensiksi mainittujen joukkoon.

Uusia oivalluksia

Hiisi-sanalla on ollut aina 1800-luvun loppuun asti maassamme erinäisten taikauskoisten olentojen nimiin kohdistunut merkitys. Agricola oli raamatunkäännöksissään selvästi tulkinnut hiiden merkitykseltään kulttipaikaksi. Tämä tulkinta tuli tutkimuksen pariin vasta myöhemmin, kun vanhaan kirjasuomeen ruvettiin kiinnittämään huomiota. Julius Krohnin vuodelta 1894 peräisin oleva tutkimus osoitti hiisi-sanana kalmistouhripaikkaa merkitseväksi. Tällöin hän toi tiedon virolaisesta hiisi-tulkinnasta Suomeen. Tämä tutkimus suuntasi ajatukset tehtävänsä menettäneisiin uhripaikkoihin. A.M. Tallgren kirjoitti v. 1933 artikkelin «Hiisi ja Moisiko». Hän oli tutkimuksissaan myös päätenyt esittämään, että hiisi-sanalla on ainakin Lounais-Suomessa tarkoitettu kylän tai pitäjän yhteistä uskonnollista palvelupaikkaa. Hän korosti vielä erikoisesti sitä, että hiisi on ollut pitäjän uskonnollinen keskus. Tutkimukset (Koski) ovatkin näin osoittaneet, ettei Viron ja Suomen hiisipaikkojen nimeämisperusteina ole olleet maastoon ja sen muotoon liittyvät ratkaisuperusteet. Näin on aivan ilmeistä, että Länsi-Suomen vanhimmat hiisi-nimet, joihin Isonkyrön Hiisikin kuuluu, ovat syntyneet paikkaan liittyneen toiminnallisen perinteen perusteella. Hiisi on ollut sakraalinen kulttipaikka, joka pakanuudenaikaisessa yhteiskunnassa on edustanut pysyvää järjestelmää ja sen korkeata arvostusta.

Kuolematonten lehdot

Tiedemiehelle ominaisen tarkasti, mutta samalla romanttisesti ja runollisesti on Martti Haavio kuvaillut uhrilehtojen muinaisuutta. (Haavio: Kuolematonten lehdot, 1961). Hän on pyrkinyt selvittämään, että tänne pohjoiseen asti levinnyt Hiisi-instituutio, uhrilehtojen järjestelmä, on germaanien välityksellä periytynyt meille kreikkalaisista kuolematonten lehdoista. Muinoin, ennen kristinuskon maahan tuloa ja osittain vielä sen jälkeenkin, oli täälläkin siis uskonnollisia pakanallisia lehtoja, joita voidaan verrata kreikkalaisten nymfien lehtoihin. Haavio tavoitti vielä tämän vuosisadan alussa sellaisen lehdon Inkeristä, josta hän löysi lähteet mainittua kirjaansa varten.

ORISMALAN MAATALOUSKOULUT

H.P.Virtanen

Maassamme alkoi maatalousopetus syksyllä 1875. Silloinen hallitus, senaatti, päätti perustaa Suomeen 7 «karjako- ja meijerikoulua», joiden tarkoituksena oli antaa oppilaille «tietoja ja taitoja maitotalouden kaikissa haaroissa sekä karjan tarkoituksenmukaisessa hoidossa ja syöttämisessä». Yksi kouluista sijoitettiin Vaasan lääniin ja läänin maanviljelysseuran johtokunta valitsi sen paikaksi Hoppalan tilan Ilmajoella, josta se isännän (virkatalojen tarkastaja R S Roos) kuoleman johdosta jo ensi vuotensa siirrettiin Östermyran kartanoon Seinäjoelle. Siellä koulu toimi 6 vuotta ja maanviljelysseuran johtokunnan toivomukseen suostuen tilanomistaja Edvard Björkenheim teki sopimuksen sen siirtämisestä Orisbergiin.

Karjako- ja meijerikoulu 1.11.1882 - 31.10.1917.

Koulun johtajaksi oli tuleva tilanomistaja, agronomi Edv. Björkenheim ja välikirjassa asetettiin hallituksen puolelta koulun johtajan velvollisuudeksi huolehtia, että tässä 2-vuotisessa koulussa opetetaan «karjanhoitoa käytännöllisesti ja tietopuolisesti ja valmistamaan voita sekä englantilaista että pietarilaista kauppaa varten ja juustoa, lihavaa ja laihaa». Johtajan oli vielä pidettävä huoli siitä, että oppilaat, jotka olivat palkollissäännön alaiset, koulussa tottuivat siveyteen, ahkeruuteen ja järjestykseen sekä «siihen yksinkertaisuuteen ja vaatimattomuuteen, joka soveltuu heidän asemaansa». Oppilasluku oli aluksi 8, mutta korotettiin myöhemmin suuremmaksi eri sopimuksilla ja sen teki mahdolliseksi leh-

mä- ja sikamäärän lisääntyminen kartanossa. Suurin oppilasluku oli mainitussa koulumuodossa 20.

Ensimmäisellä vuosikurssilla oppilaat vuorottelivat käytännön töitä, pituus näissä työjaksoissa vaihtui. Toisen vuoden oppilaat olivat osallisina johtavassa asemassa meijerikön ja karjakon apulaisina. Molemmille vuosikursseille annettiin tietopuolista opetusta marraskuun alusta toukokuun loppuun 2 tuntia päivässä. Meijerikirjanpito ja taulukkojen teko opetettiin työn ohella meijerissä.

Aluksi alkeisaineisiin, kirjoitukseen ja laskentoon, oli varattava enemmän aikaa, mutta 1893 alkaen kaikilla hakijoilla oli kansakoulun oppimäärä suoritettu, eikä epäpäteviä hakijoita sen jälkeen tarvinnut oppilaita valittaessa huomioida. Nyt voitiin lisätä varsinaista ammattiopetusta alkeisaineiden vähentyessä. Hakijoita kouluun oli jatkuvasti yli sopimusmäärän ja varsinkin karjakoista kova kysyntä. Sen tähden koulutus suunnattiin tarvetta vastaavaan ja koulu muutettiin syksyllä 1917 2-vuotiseksi karjanhoitokouluksi.

Karjanhoitokoulu 1.11.1917 - 31.10.1953.

Aikaisempaan koulumuotoon ei suurta muutosta tullut. Jatkuu edelleen 2-vuotisena ja meijerskan apulaisena oli yksi oppilas kerrallaan, 1937 saakka, jolloin koko meijeritoiminta lopetettiin. Tehtiin pienemmissä puitteissa maidosta rasvakokeita, mutta vasta vanhemmalle kurssille annettiin varsinaista meijerioppia oppitunneilla.

Oppilasluku tämän koulun sopimuksessa määrättiin 18, joka tilakoon ja karjamäärän pienentyessä vähän aleni. Koulu voitiin vajaalukuisena pitää toiminnassa koko sotiemme ajankin. Mainittakoon, että 1.11.1943 vuoden 1944 syksyyn oli oppilaina 5 itäkarjalaista tyttöä. Molemmissa edellä mainituissa koulumuodoissa saivat oppilaat koulun puolesta ns. vapaan ylläpidon.

Kun maahamme oli perustettu useita vain 1 1/2 vuotta kestäviä tietopuolisia karjanhoitokouluja, se aikaa voittaen vähensi hakijain lukua Orisbergiin. Ehkä tämä ja Lars Björkenheimin talvikautena 1952-53 (maanviljelysneuvos 1953) tekemä Amerikan matka vaikutti hänen tekemään ehdotuksen uudeksi koulumuodoksi, jonka maat hallitus hyväksyi. Vuosikymmeniä kestänyt karjakoitten koulutus loppui ja tilalle tuli 6 kuukautta kestävä tarkkailukarjakkokoulu. Tähän saakka karjan tarkkailua varten oli saatu tarkastuskarjakoita lähinnä tietopuolisten karjanhoitokoulujen lyhyiltä kursseilta ja pari kurssia oli Orisbergissäkin ollut.

Tarkkailukarjakkokoulu 1.11.1953 - 31.12.1969.

Pohjakouluksi ei vaadittu karjanhoitokoulua, vaan sen korvasi myöhemmin kansanopisto, keski-, emäntä-, talous- tai maamieskoulu. Oli mahdollisuksi ja tätä käytettiin hyväksi kautta Suomen. Hakijoita kouluun oli runsaasti alusta alkaen ja jo syksyllä 1956 alkavalle

kurssille saatiin tilat rinnakkaisluokalle sekä lisäys opettajistoon. Silloin oli kurssin vahvuus 47 oppilasta ja 6 vuotta myöhemmin 53.

Opetuksessa suurimman osan teki luennot ja oppitunnit, mutta eri ryhmiin jakaen käytännön töillä oli edelleen oma sijansa. Rasvamääräysten teko, pihatossa (navetta) lypsy, ruokinta ja nuorenkarjan hoito. Sikalan työt ja samoin emännöitsijän avustaminen oppilasruokalassa kuului työryhmille. Suuren oppilasmäärän ansiosta työvuoroja (viikottaisia) tuli harvoin ja osa sai olla oppituntien jälkeen kokonaan vapaana. Koulu alkoi marraskuun ensimmäisenä ja päättyi huhtikuun viimeisenä päivänä, johon sunnuntai voi päivän muutoksen tehdä. Joululoman ajaksi kaikki saivat tilaisuuden mennä kotiinsa, mutta joku vähävarainen jäi töihin ja sai siitä asiallisen korvauksen.

Maanviljelysneuvos ei tarkoittanut tätä koulua yksin tarkastuskarjakoiden koulutusta varten, vaan erikoisesti maaseudun nuorille omille tiloilleen. Näin ilmeisesti aluksi olikin, mutta inostus laimeni ja kun tarkkailupiirejä yhdistettiin, ei entisillekään riittänyt koulutustaan vastaavaa työtä. Kouluun hakijat väheni ja syksyllä 1969 ei oppilaiden vähimmäismäärää saatu kokoon. Koulu lopetti toimintansa, josta lähemmin kirjoituksen lopussa.

Palaamme vuoteen 1885, jolloin hallituksen taholta tehtiin aloite suomenkielisen maanviljelyskoulun perustamisesta Etelä-Pohjanmaalle. Asian pani vireille maanviljelyspäällikkö O. Norrmen, kehoittaen Vaasan läänin maanviljelysseuran johtokuntaa tekemään esityksen koulun sijoittamisesta. Tehtiin useita ehdotuksia, mutta kun Orisbergin isäntä antoi suostumuksensa, johtokunnan päätös oli yksimielinen toivomuksella, 3 vuotta aikaisemmin perustettu karjako- ja meijerikoulu saisi jatkaa siellä toimintaansa.

Maanviljelyskoulusta teki Edv. Björkenheim sopimuksen maanviljelysseuran johtokunnan kanssa 15.8.1885 ja suostui toimimaan koulun johtajana. Pätevä opettaja (hallituksen hyväksymä agronomi) oli palkattava, mutta alkeisaineiden opettajan ja työnjohtajan sai johtaja itse ottaa. Agronomi olikin jo karjako- ja meijerikoulun aikana toiminut ja vasta oppilaiden lisääntyessä palkattiin toinen. Tähän vaikutti myös opetusohjelman laajeneminen. Oppilaita oli kouluun otettava 12, joille annettiin vapaa opetus, yöspito ja lyhyissä tapauksissa lääkärinhoito ja lääkkeet.

Koulu oli 2-vuotinen ja oppilaat osallistuivat sekä talvella että kesällä kaikkiin talon töihin, mutta 1.11. - 30.4. välisenä aikana 4 tuntia päivässä opetusta luokassa tai (työpajassa). Ensimmäisenä ja toisena vuotena luonnollisesti opetusohjelmat erosivat toisistaan. Oppitunnit olivat aamuisin klo 6 - 8 ja iltaisin klo 18 - 20, myöhemmin 17 - 19. Työpäivän pituus muuttui useita kertoja, samoin päivällisajan pituus, joten jäljennös niistä veisi tarpeettomasti tilaa. Talvisin oppituntien takia työaika jäi 5 tuntiin, mutta kesällä ajan tavan mukaan alussa jopa 12 tuntia.

Vanhempi kurssi sai töissä erikoisasemaa: perehtyä koneiden käsittelyyn ja hoitoon, yksi vuorollaan työnjohtajan alaisena työnjohtajana ja töiden suunnittelijana, vuorollaan etumiehenä töissä, valvoi työaseiden hoitoa ja osa vuodesta sai merkinnät työpäiväkirjaan oppilaan tekemänä. Nämä pienet edut aiheuttivat kismaakin kurssien välille. Kaikki saivat olla 10 päivän työvuorolla tallissa, navetassa, työpajassa ja puutarhasa.

Ei ensimmäisenä, mutta pian sen jälkeen hakijain lukumäärä ylitti monin kerroin valittavien määrän. Verrattaessa karjanhoitokouluun, tähän kouluun oli epäpäteviä hakijoita paljon kauemmin. Koulun jälkeen oppilaat saivat hyvin paikkoja työelämään: osa kotiinsa, työnjohtajiksi, tilanhoitajiksi ja jopa kaupalliselle alalle. Jo tämän koulun aikana oli lisänä 2 erilaista koulumuotoa ja maanviljelysneuvoksen esityksestä 2-vuotinen maanviljelyskoulu muutettiin 1 1/2-vuotiseksi syksyllä 1918.

Maamiestalvikurssit vuosina 1896 - 1917.

1896 määrättiin keisarillisella asetuksella maahamme perustettavaksi 2 yllämainittua 2-talvista koulua, Orisbergiin ja Harjun tilalle Virolahdelle. Mainittu kurssi kesti yhteensä 13 kuukautta, marraskuun alusta huhtikuun ja vanhemman «jakson» toukokuun loppuun. Käytännölliset työt supistuivat muutamaan tuntiin koko aikana ja päähuomio oli laajemmalla maatalousopetuksella. Muutamia oppilaita tuli Eestistä saakka ja luonnollisesti ympäri Suomen, mutta hyvin moni jätti kesken, eikä tullut toisena talvena jatkamaan. Enemmistönä Etelä-Pohjalaiset jättivät toisena vuotena tulematta kouluun

Maanviljelysneuvos Edv. Björkenheim tekikin maaliskuulla 1915 maanviljelyshallitukseen esityksen talvikurssien muuttamisesta vuoden kestäväksi maamieskouluksi. Esitys johti tulokseen, jo 4.5.1915 senaatti sen hyväksyi.

Maamieskoulu 1916 - 1919.

Koulu suunniteltiin alkavaksi 8. tammikuuta ja jatkuisi huhtikuun lopulle, jolloin oppilaat menisivät hyväksyt-

Orismalan tarkkailukarjakkokurssi 1967 – 1968 Maamieskoulukurssi 1968

Orismalan Maanviljelys-koulun opettajat ja oppilaat 1891 – 1893

tyihin harjoittelupaikkoihin (osa kotitilalla) ja palasivat 5. lokakuuta takaisin kouluun ja loppuisi joulukuun puolivälissä. Uusi koulumuoto oli ensimmäinen Suomessa. Näin tehtiin Orisbergissä 4 vuotta ja 1919 vuoden syksyllä koulu siirtyi Kauhajoelle, sinne perustettiin Suupohjan maamieskoulu. Siellä ensimmäisenä johtajana toimi 10 vuotta Orisbergissa opettajana toiminut agronomi Oskari Valanne.

Maanviljelysneuvoksen tekemä suunnitelma uudesta koulumuodosta osoittautui hyväksi, pieni jatko kesäharjoitteluun ja päättyminen lähemmäksi joulua tuli muutokseksi vuosikymmenien aikana.

1 1/2-vuotinen maanviljelyskoulu 1918 - 1954.

Ensimmäisenä vuotena oli päähuomio käytännön töissä. Marraskuun alusta huhtikuun loppuun 7 tuntia päivässä ja syyspuolella klo 17 - 19 päivittäin ja helmikuun alusta klo 6 - 8 kaksi oppituntia. Kesäaikana sen ajan 10 tunnin työpäivä ja lauantaisin vain 9. Lomat olivat kokonaan tuntematon käsite, mutta jos navetta tai muu viikottainen työvuoro ei ollut estämässä, sai joulunpyhien aikaan lomaa koko ajaksi. Ylöspito oli

vapaa, kirjat ja muut koulutarpeet oli jokaisen ostettava. Mutta kesäajalta sai kuukausittain rukkasrahaa, joka vastasi n. 25 - 30 tupakka-askin hintaa.

Toisen vuosikurssin oppilaat olivat yksinomaan oppitunneilla 5 tuntia päivässä ja parina iltapäivänä viikossa tehtiin käsitöitä. Osuusruokalaperiaatteella hankkivat ja maksoivat ruokansa, sekä vuokran asunnosta ja lukausmaksun, jotka perustuivat maat.hallituksen antamiin ohjeisiin. Ja toukokuun alusta menivät nämä «herrapojat» suorittamaan eri tiloille harjoittelua, vasta tämän 137,5 työpäivää kestäneen harjoittelun jälkeen sai oikeuden todistukseen. Tässä yhteydessä mainitsen sota-aikana olleen kaksi maamieskouluun verrattavaa kurssia, toinen 1.11.43 alkanut seuraavaan syksyyn Itä-Karjalan 20 pojalle. Uusi koulumuoto, isäntäkoulu, astui esille ja maanviljelyskoulu eri muodoissaan jäi historiaan.

Isäntäkoulu 1954 - 1960.

Koulu alkoi syksyllä 18.10.1954 ja sen toimintaperiaate vastasi maamieskoulun ohjelmaa, lähinnä alkamisajankohta poikkesi niistä. Talvikausi koulua ja va-

pulta joko kotiin tai harjoittelijaksi. Sen päätyttyä syksyllä maamieskoulua vastaava koulu tuli loppuun suoritetuksi. Ilmeisesti yhtenäisyyden vuoksi koulun alkaminen muutettiin tammikuun alkupäiviin ja nimi muuttui maamieskouluksi. Välille jäi runsaan kahden kuukauden aika **Isäntäkurssille**, jossa oli 14 oppilasta.

Maamieskoulu 1961 - 69

Kaikissa näissä viimeksi mainituissa oppitunneilla oli ensisija ja käytännön töitä klo 14 - 17 välisenä aikana (ei lauantaisin) kolmessa ryhmässä: paja + koneenkorjaus, puutyö + rakennusten korjaus ja maataloustyöt. Jälkimmäisestä ryhmästä viikottain oli yksi navetassa, muuten otettiin ensiaskeleita traktorin ajossa, jossa eniten käytettynä työnä olivat lannan ja puiden siirto.

Oppilasluvussa tuli jatkuvaa vähennystä tälläkin linjalla ja maataloushallituksen kirjelmän 39/380-69 perusteella oppilaitoksen toiminta määrättiin lopetettavaksi. Viimeiset maamieskoulunoppilaat saivat todistuksensa 20.12.1969.

87 vuotta kestänyt maatalousopetus Orisbergissä oli päättynyt. Sen aikana sai opetusta yhteensä 3245 maa-

seudun nuorta, jonka merkitystä heille itselleen ja koko maallemme ei voi muutamalla sanalla määritellä.

Koulun johtajat: maanvilj.neuvos Edv. Björkenheim 1882-1932
 " Lars Björkenheim 1932-1962
 Agronomi Väinö Väyrynen 1962-1965 ja
 hänen sairautensa aikana " Veikko Jaakkola
 Viimeiset vuodet " Veikko Kari
 Johtokunnan viimeinen puh.johtaja agronomi Lars M Björkenheim

Täysin koskemattomaksi jää tässä kirjoituksessa johtokunnan jäsenet ja heidän tehtävänsä oppilaitoksen tukena monissa asioissa. Oli joskus muutakin, ei yksin uusien agronomien valinta opettajien vaihtuessa. Samoin on valitettavaa, että agronomien työ jää lähemmin kertomatta, joka juuri kokonaisuuden onnistumisen takia oli ratkaiseva.

Lähteet:

Maisteri Niilo Liakan kirjoittama
 ORISBERGIN KARTANO JA RUUKKI.
 Koulun oppilasmatrikelit
 Koulun johtokunnan pöytäkirjat.

Orismalan Meijeri-koulun opettajat ja oppilaat 1891 – 1893.

MUISTOJA LAUTTASILLASTA

K.Kivelä

Isokyröläisiä on viime vuosina puhuttanut ja kiinnostanut silta-asiat. Nyt se on siirtynyt pois päiväjärjestyksestä, kun saatiin tuo mahtava kulkuväylä tuohon keskelle pitäjää. Nyt voimme jo rauhassa jälleen puhua sillastakin, nim. Lauttasillasta, joka alkaa jo olla historiaa nykyajan ihmisille.

Näissä merkeissä jututin nyt jo 88 vuotiasta Antosalon Hermannia, isääni. Vaikkakin häneltä on osittain hienoin muisti jo kadonnut, näitä vanhoja asioita hän muistelee mielellään. Annetaanpa paapan kertoa:

Kysyessäni, vieläkö Hän muistaa Lauttasillan, joka ylitti Kyrönjoen Kontsaan ja Vanhankirkon välillä hän oikein huudahti:

«Tottahan mä sen muistan. Mä oon ollu sitä tekemäskin, kun se vanha silta kuluu jo rikki. Olin silloin trenkinä ja kun joka taloosta vooon perähän määrättihin manttaalin mukahan, väkiä tyähön, niin sitten minäkin olin sen talooni vooorolla. Sitä tehtiin jäällä. Ja se tehtiin kolmehen osahan, jotta sitä olis paree liikuttaa. Paksujen niskaan päälle pantihin poikittaan suurista hirsistä pölkyt, toinen toisehensa kiinni. Ne veistettiin vain hyvin ohkaaselta, sen verran vain, jotta ne sujuu siihen. Sitte mettästä haettiin jäälle hirmu suuret kivet. Niihin porattiin kiinni määrlyt, ja niistä vahavat kettingit, jotka sitten kiinnitettiin siltahan. Keväällä tämä silta sitten pantihin paikoolensa ja ne kivet sinne joen pohjahanpitämähä sitä kohorallansa. Niitä oli usiampikin, taisi olla neljä viisi, jos ei ollu usieekin. Sitä mukaa kun vesi nousi, nousi siltakin. Ja kesääsin kuivan aikana se oli hyvinkin alahalla. Silloin oli jyrkät ja korkiat jokitöyrät. Paljon veren aikana taas silta oli melkeen rantaan tasalla.»

Millälaililla ne siltatarpeet hankittiin, ja kuka ne maksoi?»

«Siitä en oo aivan varma. Mutta minä uskon, jotta sekin määrättihin taloollisilta manttaalin mukahan. Tälleen käsitys mulla on.»

«Voitiinko sillalle ajaa usemapiakin hevospeliä sama-naikaisesti?»

«Joooooo! Kokonaasia hautajaassaattojakin ajoo sillalle yht'aikaa. Ja siihen aikahan hautajaisis olikin pitkät hevoosjonot. Kyllähän se silta silloin painuu välistä niin alaha jotta vesi nousi lähes «ruhumuja» myäri.

«Minkäs levyinen tuo silta oli, voiko siinä hevospelit ohittaa?»

«Kyllä pääsi ohittamaha ja vastaha tulemaha kans. Eikä se haitannu vaikka silta niin painuukin jotta siihen vettä tuli, kannelle. Käypälääsille oli oma kulku. Soli flankuusta tehty ja noin 40 senttiä korkiammalla sillan kantta. Ja vielä molemmilla pualilla siltaa. Ja kairespuutkin siinä oli. Ne oli nuan meeteriä ylempänä ja noli kanttiset. Ei mikkään ymmyrväaset. Niistä oli hyvä turva käypälääsille ja ne pääsi aina kuivin jaloon kulke-maha tuata flankkukäytävää.»

«Kuinkas sitten kun jäät alkoi lähteä ja silta oli niin alhaalla?»

«No silloin sitte färrikara määräs vuaronperähän kusta-kin kylästä miähet vetämähän sillan pois paikooltansa. Ja se verettiin Lehemäjoen suulle, kun siältä aina lähti jäät ensiksi. Siälä oli rannas maharotoman suuri kivi, johonka se sirotti kiinni jottei sitä vain vesi viä.»

«Mikä se sellainen FÄRIKARA oikein on tai oli?»

«Soli sellaanen joka piti silmällä sitä siltaa. Sen hoitaja

tavallaan. Mun muistoni aikana siinä oli Konttahan isäntä, Juha Konttas. Myöhemmin olleita en muista niinkään. En tiärä, saiko se siitä mitään palkkaa. Mutta se kattoo perähän, koska jäät alkaa lähtiä jotta kerii tähän vetää silta pois tiältä. Ja se määräs taas koska se veretähä takaasin paikallensa.»

«Ja miesvoiminko se tehtiin, ettei hevosiakaan käytetty apuna?»

«Joo. Miäsvoimin. Ei siinä mitään muuta konstia ollu. Ja keväällä kun sitä aljettiin vetää pois niin sen piti ensin sahata irti jäästä, molemmin pualin. Siinä Raato-huanehes, siinä Vanhankirkon rannas, säilytettiin niitä työkaluja mitä siinä sillan kans tarvittiin. Siältä haettiin suuri tukkisaha, sellanen flantterin saha, jota kaks' miestä veteli. Sitten se silta kötyytettiin sinne Lehemäjoen suulle. Ja sitten tukkien uiton ajaksi kans siitä otettiin se keskimääräinen osa taas sivulle jotta tukit pääsi vapahasti menemähä.»

«Kuinkas se sitten jälleen saatiin paikalleen kun oli paljon vettä?»

«Soutamalla! Venehillä sourettiin ja miähiä kun oli paljo määrätty hommiin niin kyllähän se käyy. Ja taisi olla niitä vapaaehtosiakin. Illalla sinne sillanvetohon mentihin, sitten kun oli päivätyt tehty. Keväsin on

valoosat illat. Ja yhyres illas se paikoollensa saatihi.»

«Olikos sen urakan jälkeen Teille mitään «trahteeria», kahvia tai muuta tarjoilua?»

«Ei ollu. Eikä se siihen maailman aikaha ollu niin tavallistakaan. Oltihin iloosia ja tytyväisiä vain kun saatiin silta paikoollensa. Se oli niin suurehen tarpeeseen. Varsinkin sen havaatti siinä kun jäiren lähärön aikana soli hetken pois ja jouruttiin venehillä kulkemaha jonkun aikaa ylitte joen. Sekin riippuu keväästä ja jäiren lähäröstä kuinka pitkäksi tämä aika sitten muarostuu. Färikara siinä kuljetti venehellä yli tai sitten hommas jonkun toisen siihen soutajaksi.»

«Ja runollinenkin paikka se Lauttasilta oli», muistelee Antosalon paappa, ja hymähtelee sen näköisenä että hänenkin muistilokeroissaan taitaa olla jotain «runollistakin» näiltä ajoilta. En kuitenkaan malta keskeyttää häntä vaan annan hänen jatkaa: «Kyllä siinä sillalla on varmaan monia «kauppojakin» tehty, kun nuoret siinä kuhertelivat lämpiminä kesäiltoina pitkälle yöhön. Ja siinä oli sitten leppoonen ja hyvä paikka. Ei nämä nykyiset sillat oo SIINÄ asias niin otollisia! Voi, voi kun aurinko koriaasti paistoo vetehen ja se ilmakin oli aivan kun linnunmaitua! Oikeen mukavalta tuntuu vieläkin kun sitä muistelo!»

PALHOJAISTEN KOULUPOIKIEN MATKA KILPA-AJOIHIN KIRKONLAHDELLE.

Muistelen tämän tapahtuneen v. 1910, tai niillä paikkeilla. Ei siitä joukosta ole enää elossakaan kuin tämän jutun kirjoittaja. En muista, antoiko opettaja luvan lähteä, vai mentiinkö sinne omalla luvalla. Päätettiin vain, että kaikki joilla on luistimet koululla, lähtevät matkaan. Sinne täytyi lähteä jo ennen koulun päättymistä, kun oli pitkä matka ja monta koskea siinä välillä. Ensimmäinen oli Ritaalankoski, ja seuraava Antilankoski, sitten Hevonkoski, seuraava Ikolankoski ja viimeinen Komsilankoski. Koskien kohdalla täytyi aina mennä rannalle ja kävellä kosken ohi, ja sehän hidasti matkan- tekoa, mutta perille vain päästiin.

Kilpa-ajot olivat jo käynnissä, hevosia oli paljon ja niin oli miehiäkin. Naiset eivät siihen aikaan tulleet kilpa-ajoihin, kun ne olivat aina talvella, ja oli kylmää. — Eihän kilpakärryjäkään silloin vielä kellään ollut, oli vain sepän tekemä ”kräkky” hevosen perässä. Se oli kevyt hevoselle, siinä oli ajurille istumapaikka ja anturan sivussa oli teräväreunainen rauta, jota ajuri käänteissä painoi jalalla, ettei siristänyt. Niin oli hevosen hyvä juosta, eikä tullut laukkoja pilaamaan matkan tekoa. Lujaa menttiin, mutta kyllä silloinkin paras oli aina en-

simmäinen. Ajat otettiin taskukellolla, kun niitä sekuntikelloja ei silloin vielä näkynyt. Hevosilla oli kolme sarjaa. Ensimmäisenä juoksivat nelivuotiaat ja niillä oli matkana yksi kilometri. Sitten oli keskisarja, matka oli niillä kaksi kilometriä. Lopuksi oli vanha sarja, ja siinä juoksivat kaikki sellaiset, jotka olivat jo ennen saaneet hyviä palkintoja. Niillä oli matkaa kaksi kilometriä. Kaikki oli hyvin vaatimatonta. Mies, joka lähetti hevoset matkaan, oli siinä radan sivussa. Hän antoi kululla äänimerkin, koska hevonen sai lähteä, ja kellomiehet tiesivät silloin olla valmiina ajan ottoon, ja seuraamaan, milloin hevonen oli merkkipaalulla.

Loppuvaiheessa siellä sattui ikävä tapaturma. Yksi Yryselän kylän poika jäi juoksijahevosen jalkoihin ja loukkaantui pahasti ainakin kasvoihin. Sen vain muistan, että verta tuli runsaasti siihen jälle, jossa onnettomuus tapahtui. Minä satuin olemaan siinä lähellä ja sen vuoksi muistan näin vanhan asian. Näin se koulu- poikien kilpa-ajomatka päättyi surullisesti. Toivottiin siitä monenlaista hauskuutta paljon enemmän, kuin mitä saatiin.

M. ANTILA

LINTUMAILMOISSA

NAURULOKKI kuvattu sen syöksyillessä kuvaajaa kohti pesäpaikallaan.

SUOPÖLLÖ hyvän lentokyvyn saavuttanut poikanen ilmestyi eräänä aamuna laitumelle paa-lujen päihin myyriä tähyilemään. Huonosti näytti kuitenkin pyynti sujuvan ainakin sinä aamuna

PUUKIIPIJÄ tämä pesä löytyi oudosta paikasta nimittäin käpytikan hakkaamasta kolosta. Tavallisesti pesän löytää jos-takin puunhalkeamasta tai ir-taantuneen puun kuoren vä-listä. Tässä tuodaan ruokaa poikasille nokan täydeltä.

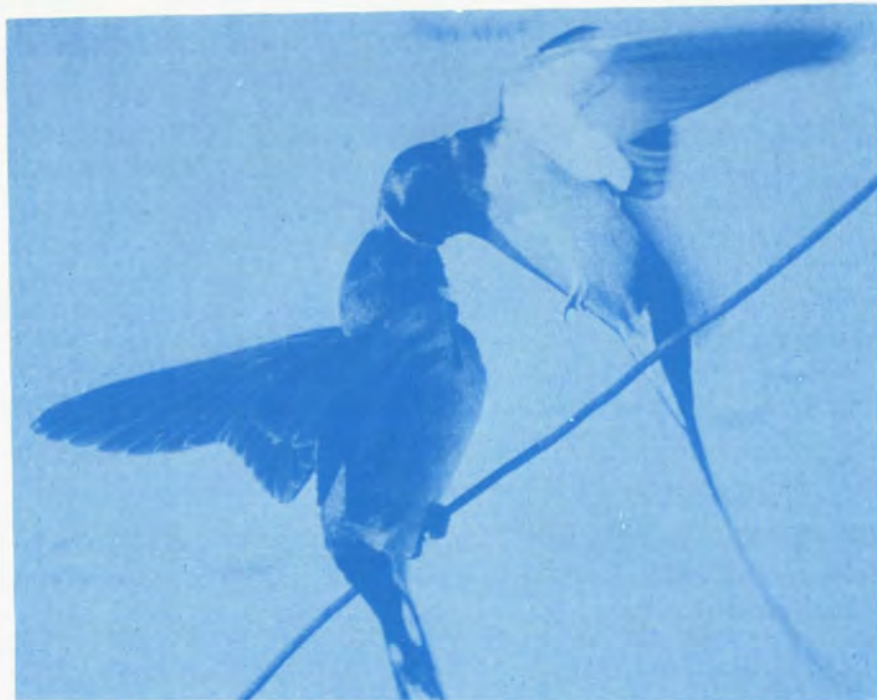

VARPUSPÖLLÖ tämä on myöskin joka-
vuotinen tuttu sen istuskellessa saalista tä-
hyilemässä pihakoivussa. Se ilmestyy yleensä
lokakuun lopussa pihamaiden tuntumaan
helpomman ravinnonsaannin varmistami-
seksi. Tässä saaliina peltomyyrä. Usein
pöllö varastoi pihapuiden kottaraispönt-
töihin "ylimääräisen saaliin".

KÄPYTIKKA tämä lienee ollut laiska
"herra" koska osoitti vanhan pesäon-
kalon puolisolleen. Normalistihan
tikka hakkaa yleensä joka vuosi uu-
den kolon. Kaiken kukkuraksi tämä
kävi koko pesimiskauden maitoa lit-
kimässä Jekun kupista !

HAARAPÄÄSKY tässä on meneillään poikasen ruokkiminen,
kuten näkyy se tapahtuu lennosta. On siinä taiteilemista sapsu-
kan saannissa !

SYKSY

Havahdun unten rajamailta, tunnen puistatusta ja painaudun yhä tiukemmin rannan koivua vasten, kuin lapsi äitinsä syliin.

Nuotioni on sammunut, vain kohoksiin jääneestä hiiltyneestä rangasta nousee taivaalle ohut savurihma, yhtyen lammen yllä kevyenä poimuilevaan usvahasoon. Sen alla lepää lampeni — viileänä, mutta kauniina kuin äsken hunnutettu morsian, ruskan reunustamissa, kultaisissa kehyksissä, joita nousevan auringon valo jo herkästi koskettaa.

Elämme syksyssä, jonka moni ihminen kokee masentavan harmaana, yksitoikkoisena, tuon saman harmauden kuultaessa — ehkä liiankin usein — myös itsessämme. Mutta kaiken tuon syksyn harmauden — Kuoleman katveessa, katseen nautuessa luonnon suureen satukirjaan, tuntee vapautuvansa arkisten päivien kahleista. Tässä Rexoonan tuoksuakin raikkaammassa syysaamussa ahmin katseellani kaiken tuon ruskan hehkun, säilyttääkseni sen yhä kirkkaana sisimmässäni, kun terälehdet jo himmenevät oman ruska-ajan saapuessa.

NILO NUMMENSALO

Muistojen mailta

Iän kallistuessa iltaan nuoruuden muistot alkavat elää, polut nuoruuteen aukenevat, eikä mikään raja katkaisen yhteyttä muistojen maailmaan.

Kotini oli rajan takana. Seutu oli vanhan rautaruukin tuntumassa, mutta isäni suku asui Impilahdella. Niinpä minunkin koulutieni suuntautui tänne Suomen puolelle. Suomalaisen aapisen oli äitini luettanut rinnan, opetellessani venäläisiä aakkosia venäläisessä alkeiskoulussa, kuusi vuotta täytettyäni. Kun olin suorittanut tämän kolmevuotisen alkeiskoulun, tuotiin minut suomalaiseen kansakouluun, jossa tätini oli opettajana. Täti oli seminaarivuosinaan ollut venäjää oppimassa kesäkuukausina Pietarhovissa, siksi hän mielellään otti holhotikseen minut ja veljensä tyttären minulle seuraksi. Hän itse tahtoi verestää kielitaitoaan. Sortokausi oli nimittäin pahimmillaan, venäläisiä kouluja perustettiin kyliin kautta Karjalan, ja täti tahtoi päästä kosketuksiin niiden opettajien kanssa, sopua ylläpitääkseen.

Hyvinhän minä opin. Kaikki aineet olivat tuttuja, kunhan niitä suomeksi opin ajattelemaan. Olin ns. villinä oppilaana, toista ja kolmatta luokkaa seurasin lukuaineissa. Vaikeinta oli oppia uskontunnustamme suomenkielellä, kun sen olin oppinut kirkkosloveniaksi. - Ikävä joskus otti koville, varsinkin kotikirjeitä saatua ni. Sen tukahdutin pihan perällä, ope-tädin siistissä, piirustuksin koristetussa pikkulassa itkien ja pureksien nenäliinani rei'ille. Se oli arvoitus äidille, mikä rei'itti ne? Oliko ihme? Yksitoistavuotias lapsi koko pitkän syyslukukauden vieraisa, vain joululomalla sain nähdä sisarini ja vanhempiani. Välimatka oli satakaksikymmentä kilometriä hevoskyytiä.

Ope-täti oli toimelias. Hän piti iltakursseja nuorille ihmisille, jotka eivät olleet käyneet täydellistä kansakoulua - eihän silloin ollut koulupakkoa. Koululle koontui kerran viikossa nuorisoa, jopa iäkkäämpiä isäntämiehiä, tutustumaan yhteiskuntauudistuksiin. Äänioikeuskin oli vielä nuori, maatalousoppeja alettiin uusia - lehtikirjoituksista keskusteltiin. Niihin aikoihin alkoivat Martta-yhdistykset ja Maamiesseurat syntyä. Kaikkeen oli tädilläni aikaa. Kaiken aikansa hän käytti koulupiiriään hyödyntämään välittämättä siitä, että johan hän päivätyönsä tuli tehneeksi pulpettirivien edessä. - Kansanopistotkin olivat silloin nuoria. Impilahden kansanopisto oli perustettu varmaan 1905, jonka

johtokuntaan hän kuului monia vuosia. Ei tätini ollut ainoa toimelias, heitä oli paljon itäisimmän Karjalan kouluissa.

Keväällä sitten matkustimme Sortavalaan tyttökoulun sisäänpääsytutkintoon. Kuulusteltiin uskonto, maantiede, matematiikka, suomen kielen lukutaito ja kirjoitus sanelun mukaan. Kaikki meni muuten hyvin, mutta uskontotunnilla tapahtui juuri, mitä pelkäsin: Uskontunnustuksessa jouduin jatkamaan, kun toinen oli aloittanut. Hyvin sain jatkon, mutta äkkiä tuli stop, meni muistista kaikki. Sopersin hädissäni: «Venäjäksi minä osaan.» «Jatka vain venäjäksi», sanoi rovasti, ja niin pääsin loppuun. «Kyllä Jumala ymmärtää venäjääkin», päätteli lopuksi tuleva uskonnon opettajani. - Varmaan tästä oli tarinaa opettajanhuoneessakin. - Pääsy varmistui klo 4 ip.

Siitä sitten alkoivat joka syksyiset laivamatkani koulukaupunkiin. Kuinka kaunis olikaan saaristo Laatokan pohjoisrannalla. Siihen tutustuimme joka syksyisillä huviretkillä, ns. «perunaretkillä». Salmet kuin tunnelit, suora kallioseinä saattoi nousta pystysuoraan syvyydestä monen kymmenen metrin korkuisena. Ulapalla, kotimatkoilla, taas kangastukset olivat ihmeellisiä näkyjä. Saariryhmä saattoi näkyä ylösalaisena kuvana horisontissa, ja todellisuudessa sinne oli kuitenkin matkaa kymmeniä kilometrejä. Sattuipa kerran, että saimme poiketa Valamon saarille ja vieraila pääkirkossa, jossa meille toimitettiin koulujen alkamisrukoushetki. Saimme mukaamme kopalliset vadelmia, omenia ja kirsikoita. Kyllähän meitä ensi kerran kävijöitä kirkkojen suuruus ja kellojen mahtavat äänet puhuttivat herkkujemme lomassa.

Vuosi vuodelta kasvoi koululaisjoukko. Meitä itäisimmistä laitureista oli perheitä, joista kolmekin koululaista opiskeli Sortavalassa. Laivamatka Koulukaupungistamme itäisimpään satamaan kesti vielä silloin seitsemän, kahdeksan tuntia. Joululomalle ei kuitenkaan laivalla enää päässyt, ja hevoskaravaani olikin aikamoinen, kun kaupungista pohjoisrannan valtatielle painuttiin. Ensimmäisen maailmansodan syksynä pääsimme kuitenkin laivalla joululomalle, kun sotasairaaan mukana tuli isorokkoepidemia, ja rokotettuina pääsimme lomalle jo joulukuun kolmantena päivänä.

Sortavala oli pieni kaupunki. Kouluja siellä oli pal-

jon:nais- sekä miesseminaarit, kauppakoulu, kaksivuotinen kotiteollisuuskoulu miehille, evankelinen kansanopisto, jopa silloin Suomen ainoa merimieskoulu ja tietysti lyseo ja tyttökoulu. Jälkimmäiset olivat keskellä kaupunkia Kisamäellä, joka oli luonnontilassa oleva harju. Kouluni ylimmän kerroksen laululuokan ikkunasta näkyi yli kaupungin, oikealla Vakkosalmen puisto juhla- ja laululavoineen sekä Kuhavuoren luonnonpuisto, jääkauden kyntämät vaot graniittiharjanteissaan. Matalammaksi laskeutuvan harjanteen päässä sijaitti sen aikaista koko itäistä Karjalaa palveleva sairaala, ja sen alapuolella, tien toisella puolella diakonissalaitos sairaaloineen. Näissä laitoksissa valmistuivat silloiset sairaanhoitajat. Diakonissalaitoksessa hoidettiin pitkäaikaisia sairaita, samoin lapsia, vajaaälyisiä ja epämuodostuneita. Siellä asusti armeliaisuus parhaimmillaan muodossaan. Kannatusyhdistykset avustivat näitä laitoksia erilaisin tempauksin, nykysuomeksi sanoen.

Kouluvuosinani Sortavalassa jo toimi hyväntekeväisyisyhdistyksiä. Kulttuurielämä oli vilkasta. Kuoroja oli monia. Musiikkilehtori Mikael Nyberg pani alulle Hoosianna-psalmin esittämisen adventtina kirkossa. Kaikki kuorot harjoittelivat tahollaan, yksi yhteinen harjoitus kirkossa. Kukin sai paikkansa siellä, ja niin Hoosianna kaikui mahtavana. Onhan Mikael Nybergiltä jäänyt niin monia kauniita, hengellisiä lauluja. Niitä hyräillessä tuntuu aurinkokin paistavan heleämmin.

Harrastelijavoimin Sortavalassa esitettiin suuria oopperanäytäntöjäkin. Siellä oli kotirouvin kaksikolme konsertoivaa laulajatarta. Sen lisäksi koulujen musiikin opettajat, niin että johtajia ja vetäjiä löytyi. Entinen Kansallisoopperan johtaja, Alfons Almikin keksittiin näistä amatöörinäytännöistä.

Voimistelun ylitarkastajana kävi koulullamme itse Ivar Wilksman ja joka vuotinen kävijä oli naisvoimistelun tehostaja, Anni Collan. Välitunnilla tulivat jopa joukkoomme kentälle. Professori Nestor Emil Setälä kävi suomen kielen tunteja kuulemassa. Meillä oli kyllä niin kova suomen ja ruotsin kielen maisteri, että ei siinä lainailtu vierasperäisiä sanoja aineeseen, eikä t-viiva ja i-pilkku saanut unohtua: «se on puoli numeroa se.»

Koululaisten juhlista konventtien lisäksi tärkeimmät olivat syyslukukaudella Lucia-juhla lyseolla ja tietysti kuusijuhlat, kullakin koululla omansa. Runebergin päivänä oli arvokas juhla kaupungintalolla. Vappu oli riemukas, klo kahdeksan kaupungintalon puistossa torvisoittoa, mieskuorot lauloivat ja kohta jatkoksi VPK:n kulkue lippuineen puistojuhlaan Vakkosalmen. Syksyllä tehtiin jo mainittu «Perunaretki» saaristoon, ja keväällä viides luokka teki laivalla retken viettääkseen penkkareita yöpymiseen.

Kouluaikani sattui pahimmaksi murroskaudeksi, syttyi maailmansota ja viides luokka päättyi kohdaltani Venäjän vallankumoukseen. Kotiin päästyäni seurasi kahden vuoden «pimennys». Emme me siellä rajan toisella puolella tienneet, mitä Suomen puolella tapahtui, eivätkä sukulaiseni rajapitäjässä tienneet, kuinka meidän oli käynyt. - Raja aukeni hetkeksi v. 1919 vapausoturien myötä, ja pääsin siirtymään länteen.

Kun tämän kaiken oli nuorena kokenut, niin jaksoi paremmin v. 1939, joulukuun toisena päivänä lähteä yhä länteen päin ja tiesi, että kaiken yli pääsee, kun Luojamme voiman ja suojan suo, Eila Kivikka'hoa siiteeraten:

Kun menetin kodin ja vaelsin vieraisiin
oli toisin, ei niin
kuin olevan näytti.
Oli mustaa laaksoa kyllä,
sen pohjinta pohjaa.
Mikä lämpö sentään täytti
sen hyvyydellä?
Tien raskaan yllä
mikä armo loisti?
Elin enemmän Jumalan kämmenellä
kuin nyt. Ken enää ohjaa?

PAKOLAINEN - EVAKKO - SIIRTOLAINEN

Fapiaanin joulupakina

Fapiaanin joulupakina

«Taas kaikki kauniit muistot mun tulee mielehen», lauletahan Sulho Rannan herkäs joululaulus. Ja niin toresta on, kauniit muistot meillä jokahittella on mennehistä jouluusta, ehkä kaikkein kauneimmat kuitenkin lapsuuren jouluusta.

Vihroinkin koitti orotettu jouluauttu, joka vielä viikko sitten oli tuntunu melekeen saavuttamattomalta. Me mukulat olimme ylähällä jo ennen viittä sinä aamuna, palijon ennen ennenkuin äitee rupes kolistelohon tuvas navettahan menua varten, ja luurasimme ylisängyn roitien välistä pimiähän tupahan, notta joko tohtiis nousta ylähää. Samas knapsaasi äitee jo valon päälle ja mukamas unenpöpperös rupesimme mekin kompuroomahan sängystä alaha. -Olsitta ny vaan nukkunu vielä, motkotti se siihen laihin, nottei sitä tarvinnu niin toresta ottaa, ja itteksensä hyräällen alakas tälläämähän takahan valakiaa.

Jouluauttu oli mukuloollen takuulla vuaren pisin päivä, vaikka sitä osaltansa jouruttikin iltapäivän hämäris saunahan meno, niin siltikään pimiä ei meinannu tulla ei sitten millään. Ja pukit kuluki vasta pimees, sek in hyvin tiättihin, nottei ennen trengänny toki orottaakaan, se vasta piinallista orottamista olikin. Vatta murras ja maukuu vankan syämisen päälle kun onnetoon ja puuseehin olis aivan välttämättä pitäny mennä, mutta kuka sitä ny auttuiltana tohtii pihan perällen, ei niin rohkaa ollukkaan.

Ja kyllä kulukaa pikkumiähen syrän oli mennä sijooltansa, kun porstuasta viimeenkin vihroon rupes kuulumahan pukin klaparoominen. Äireen helemoos oli miäs kun miäs, vaikka kesällä oltihinkin paimenes trossattu notta - kyllä mä sitten pukin kans taas toimitelen.

Mutta pakkas vaan kertakopasta tulohon turhan palijon pehemoosia mosseloota, korkiakauluksinen Jussipaita, kauluksetoon flanellipaita ja kintahat niinkun kaupanpäällisiksi. Suksipari jo nostatti miältä, mutta kun viimeesestä paketista ilimaantuu tuppipuukkoo, olikin riamu niin rajatoon, nottei sanua taira. Emmä eres huamannehet, koska pukki oli poistunu tuvasta, lasten jouluilua ei häirinny eres kello, joka lähenteli pualtayätä.

Jouluaamuna ei meirän mukulaan unenlahajoja enää vaivannu mikään, ei eres isäfaarin huikkaukset kuulu nu unisehen päähän. Viimmeen isä kumminkin pukkan

kylykehen pehemoosesti ja sanoo - nouskaas ny kulukaa poikamossit ylähää, notta päästähän tästä joulukirkkohon, siältä jo kuuluu kulukeloon ääni raitilta. Ja totisesti kuuluukin, kun istuumma lohonas äireen kyljies lämpöosten fällyjen alla ja isä tälläs ittensä etuistuumelle. «Poikamias» - ruuna nytkähytti reen vauhtihin ja kohta ajettiin maantiällä muiren joukos mukavaa hyssyä kirkkua kohti, joka näkyy jo kauas yhtenä valomerena. Ja oli niin juhulallista, erilaasten aisakellojen primputus täytti aamun ja joka mökin ja taloon ikkunolla paloo kynttilän häilyvä liaska.

Joulukirkko oli aina niinkun pistetty täynnä kansaa, notta meiränkin piti tavallisesti mennä lehteriillen, johon pruukas olla istumapaikkoja. - Silimät pyriääsinä vahtasimme ympärilemmä isän ja äireen välistä ja viimeen unohruumma kattelohon korkialle kupukatohon maalattuja pikku enkeliä, jotka lenteli niin, notta siivet vain vinkui. Jostakin taustalta kuului urkujen mahtava pauhu ja lupulle menneiren silmäluamien alta koimma elämyksen kuin unennäkönä. Isä istui vakana karhiat käret ristis ja äireen huulilla pysyi hento hymy; eikö siinä ollukkin Jooseppi ja Maria, joista pappi niin koriasti puhui. Ainakin meirän mukulaan miälestä.

LASTEN PARISSA

Korjaan pois kirjan
viidennen —
nurin-niskoin käännetyn
jännärin
ja huokaan ihan hiljaa:
”On onni pitää lainana
lukija jännärin ....”

Pesen sukan likaisen.
Paikkaan polven risaisen.
Siirrän suortuvan
otsalta lapsen nukkuvan
”Äiti, mä rakastan
puita ja kotia ja isää ja sua tietenkin,
ja Topia ja Annikkaa ja ihan kaikkia!”
Farmareissa, paikat polvissa,
puntit käännettynä puolisääreen,
valkoisessa, pitkässä tukassa
selvittämättömiä, pihkaisia hiuskimppuja
kädet epämääräisen värisinä,
varpaissa varmaan likaa —
Siinä hän seisoo edessäni
vakuuttaen — aivan vilpittömästi,
ilman pyrkimystä mihinkään
määrättyyn suosituimmuuteen.
Varmana, että hänet hyväksytään

juuri sellaisena kuin hän on —
perheen tärkeimmäksi jäseneksi.
Niinkuin hän muuten onkin!

Vähän syrjässä — vähän arkana
hyvin loukkaantuvaisena,
hyvin herkästi reagoiden
hän seisoo oikealla puolellani
odottaen, että nostaisin
hänet syliini —
Kuinka kovasti toivoisinkaan
hänen tiensä tasoittaa.
Kunpa hänen ei olisi kovin vaikea
löytää elämän suunnistuksessa
rastilta toiselle rastille.
Kunpa hän jaksaisi
katsoa sateen jälkeen taivaalle
nähdäkseen siellä Jumalan merkin
— sateenkaaren.

Poika pieni tuiskutukka
juoksee, leikkii, laulaa!
Kompastuen ojaan kaatuu —
sinelmiä otsaan, kaulaan.
Haava poskeen
siihen teippi.
Jatkuu lapsen leikki.

LINKKI

JOULUAATTO AFRIKASSA

*Lämpömittari lähentelee 25° Afrikassa.
Nyt on joulu — Harvat tietävät
mikä päivä edes on.
Kauniita piirustuksia on saapunut
jonnekin lähetyksaseman sairaalaan.
Siellä kaikille on kerrottu
joulusta ja sen merkityksestä.
Nämä voivat olla kristittyjä tai pakanoita,
mutta kaikille on ainakin yritetty
kertoa joulusta —
Eikö mielessäsi käy ajatus:
Mitä minä voisin tehdä
että kaikki saisivat tietää joulusta?*

JOUSIMIES

RETKI SYYSMETSÄÄN

Eräänä päivänä päätti eräs tyttö, nimeltään Minna, tehdä syysretken metsään. Oli kuulas, syksyinen ilma, tuuli heitteli syksyn viimeisiä lehtiä maahan. Aurinkokin pilkisteli pilven takaa ja tuntui kuin se olisi hymyilyt Minnalle: Onnea matkaan. Minnan äiti oli laittanut voileipää ja maitoa sekä pullanmuruja. Pian Minna asteli reippaasti kotimetsän polulla, palmikot hyppivät tahdissa ylös, alas. Minnaa laulatti. Pian hän huomasi suorastaan kiljuvansa jotakin epämusikaalia, että hän aivan säikähti itsekin. Minnasta tuntui aivan kuin puutkin olisivat sanoneet, koeta olla hiljempaa. Sitten Minna huomasi oravan. Se hyppeli iloisena oksalta oksalle ja ehkä se oli sen kotikuusi kun se alkoi nakertaa käpyjä. Äkkiä se kuitenkin katosi näkymättömiin. Minna tuhahti. Hän oli jo luullut, että se tulisi hänen luokseen ja söisi kädeltä leivänmuruja. Mutta se oli turha luulo.

Seuraavaksi Minna huomasi palokärjen ja katseli ylöspäin sitä niin kauna, kunnes kompastui kiveen ja sai naarmun nenäänsä. Sitten alkoi Minnalle tulla nälän tunne - hetken kuluttua olivat jäljellä vain ryytyiset eväspaperit ja tyhjä maitopullo. Pyyhittyään nenänsä Minna jatkoi matkaa kapenevaa polkua pitkin. Silloin hän huomasi ison kiven ja alkoi kiivetä sille, mutta se oli jo varattu. Siinä kasvoi sammalta ja suuria sieniiä.

Puolukoitakin oli vielä runsaasti, pitäisi maistaa. Kylläpä ovat herkullisia, tuumaili Minna. Mistähän äiti oli kotona olevat marjat poiminut, kun eivät olleet näin hyviä. Yht'äkkiä kuului risahdus pensaam takaa. Mitähän se oli, ajatteli Minna, mutta kurkistettuaan hiukan hän huomasi pienen jänö-jussin. Se oli vielä ruskehtava, eihän vielä aivan talvi ollutkaan. Minna päätti ottaa sen kiinni ja viedä kotiinsa ja näyttää äidille. Juuri kun Minna oli saamaisillaan sen kiinni, pupu porhalsi juoksuun ja Minna perässä. Kilpajuoksun lopputulos oli se, että Minna oli istuallaan kuralätäkössä ja pupu oli pötkinyt tiehensä. Minnaa harmitti. Hän päätti lähteä kotiin.

Hetken kuluttua Minna oli Peltosen talon kohdalla. Samassa hän muisti, että eväspussi oli jäänyt metsään. Mutta ei Minna viitsinyt lähteä hakemaan sitä vaan ajatteli, että ehtiihän sen huomennakin. Sitten hän olikin jo kotona. Äiti ihmetteli että missä hän oli kokonaista kaksi tuntia viipynyt. Pian oli ilta ja Minna meni nukkumaan ajatellen vielä metsäretkeään ja tuumasi, että keväällä tekee uuden retken. Mutta pussiaan ei Minna ehtinyt hakea, sillä kun hän aamulla heräsi oli maa ihanan, valkoisen, pumpulinpehmeän lumen peitossa.

ANNE-MARIA PAKKALA 9v.

JOULUAATTONA

Jouluaattona äiti puuron keittää,
isä kuusen tupaan kantaa,
lapset kuusen luo ryntäävät,
riemusta huutavat ja kiljuvat.
Koristelevat kuusen kymmenillä
koristeilla, kynttilöillä ja tähdillä
Vielä he laulavat joululaulut tutuimmat.
Lopuksi isä lukee evankeliumin,
tutun ja ihmeellisen
joka kertoo lapsesta, pojasta.
Sen jälkeen he jakavat lahjat,
ostetut ja tehdyt.
Riemu tulvahtaa uudelleen yli rajojen.
Ja lopulta täytyy mennä nukkumaan,
että ehtisi jouluaamuna kirkkoon.

NAPPI

KUKA MUISTAA?

Kuinka moni muistaa, mikä on joulun tarkoitus?

—Harva meistä.

Kuinka moni tietää, miksi joulua vietetään?

—Harva meistä.

Kuinka moni muistaa jouluna Jeesuksen?

—Harva meistä.

Kuinka monen mieleen tulee jouluaattona, että joulu on Jeesuksen syntymäjuhla?

—Harva meistä .....Huokaus

KYSELIJÄ

MITÄ ON JOULU ?

Mitä luulette joulun olevan ?

Onko joulu tavaratalo
täpötäynnä kiireisiä ihmisiä?

Vai iso pino
värikkäisiin papereihin käärittyjä
lahjoja?

— Ehkä joulu on hiljainen, kirkas
pakkasilta
kun kynttilän liekki
antaa lämmintä valoa pimeään
huoneeseen.

ANONYMI 77

JOULU ENNEN JA NYT

Ennen vanhaan, siihen hyvään aikaan, aloitettiin jouluvalmistelut pari viikkoa ennen jouluaattoa. Tapettiin sika, paistettiin lanttulaatikkoo, perunalaatikkoo, leivottiin joululimppuja ja lapsille tehtiin jouluksi nisuäijä, jossa oli paljon rusinoita. Joulukynttilät valettiin itse. Myös joululahjat valmistettiin itse. Jouluaattona haettiin permannolle puhtaita, tuoksuvia olkia ja joulukuusi. Joulukuusen koristeet olivat vaatimattomia, oljesta itse tehtyjä. Illalla käytiin saunassa, jonka jälkeen syötiin jouluateria. Senjälkeen isäntä luki jouluevankeliumin. Joululahjoiksi lapset saivat makeisia, puusta tehtyjä leluja ja tavaroita.

Nykyään aletaan kuukausia ennen koristelemaan näyteikkunoita lahjamainoksilla ja tekolumilla. Kinkku tilataan kaupasta. Myöskin lanttu- ja porkkanalaatikat saadaan ostaa kaupasta valmiina. Joulukuusen oksat notkuvat sähkökynttilöistä, eri värisistä palloista, köynnöksistä ja tekolumesta. Lattioita peittävät olkien sijasta kokolattiamatot. Joulun pääasiaksi on tullut turha rihkama ja tavarainpaljous. Vaatimattomien puulelujen tilalle ovat tulleet sähköiset vekottimet. Ja mitä enemmän lahjoja lapset saavat, sitä tyytymättömämpiä he ovat.

Joulun jälkeen ollaan sitten nälkäkuurilla, rahat näes menivät lahjoihin ja jouluiloon. — Jotakin on unohtunut, joulun pääasia — JEESUS.

KIRSI ERKKILÄ

Kadonneen joulupukin arvoitus

Eräänä jouluaattona kaikki kodeissa ihmettelivät ja lapset itkivät, sillä Joulupukki ei tullutkaan jakamaan lahjoja, niin kuin olisi pitänyt. Kodeissa aikuiset rauhoittelivat lapsia ja sanoivat: «Kyllä se joulupukki tulee vielä, kun vain jaksatte odottaa», mutta sisimmässään he uskoivat, ettei joulupukki tulisikaan.

Entä miksi joulupukki ei tullutkaan? - Hän oli juuri lähtenyt Korvatunturilta nelivaljakkonsa vetämänä, ja matkassa hänellä oli apulaistonttu Ripsu. Juuri kun joulupukin olisi pitänyt lausua loitsu, joka olisi saanut porot lentämään, hän huomasi, ettei muistanut loitsua. Niinpä pukki pyysi Ripsua ottamaan taikakirjan esille, mutta Ripsu kertoi, että oli jättänyt sen kotiin, että olisi enempi tilaa lahjoille.

Niinpä joulupukin ei auttanut muuta kuin jatkaa matkaa maassa porojensa kanssa. Kun hän saapui ensimmäiseen taloon, oli kello jo kaksitoista yöllä ja kun hän saapui viimeiseen taloon, oli jo Joulupäivän aamu. Kun taloissa herätettiin, kaikki olivat masentuneita, mutta kun he menivät alahuoneeseen, näkivät he siellä ison korin, joka oli täynnä lahjoja ja päällä oli lappu, jossa luki: «Hyvää joulua, ensi jouluna en myöhästy! Joulupukki.»

Paluumatkalla joulupukilla ja Ripsulla oli niin hauskaa, että kotiin tultuaan joulupukki sanoi muorille: «Tämän jälkeen taidan mennä aina maata pitkin ja lähteä aikaisemmin!» - Ja niin hän on aina tehnytkin.

NIINA

Kesä

On kuuma kesä
ja linnulla puussa pesä.
Aurinko kuumasti paistaa
ja mato mansikkaa maistaa.
Ja lapset haluavat leikkiä
vaikkapa aavikon sheikkiä.
Jari ja Mari, kas siinä hieno pari
ja mustanaamaksi kelpaa Kari.

Se on sitä lasten leikkiä -
Mutta oi, voi, katsokaapas Heikkiä!
Hän hiekkaan kuopan kaivaa
ja sitä auton edestä raivaa.
«Eihän aavikossa ole autoja,
kerta siellä ei ole edes soppakauhoja»,
Sari pauhaa,
eikä anna rauhaa.

NIINA

PIHA- PIIRIN JOULU

PIHAPIIRIN JOULU

Lumisen pihamaan halki äänetönnä kulkee hahmo, perässään astelee toinen verkkaan, lyhty kädessään. Pientä päätä verhoo piippalakki harmaa, kulunut, vaan vielä hyvä. Ensimmäinen seisahtuu kuin kuunnellen ja jatkaa matkaa.

Pian aitan luona seisahtuvat molemmat, kissa ja tonttu. Tuvasta kuuluu ääntä lasten, joiden vartavasten joulua juhliä täytyy. Kuuluu iloista naurua, laulua, joulun ylistystä.

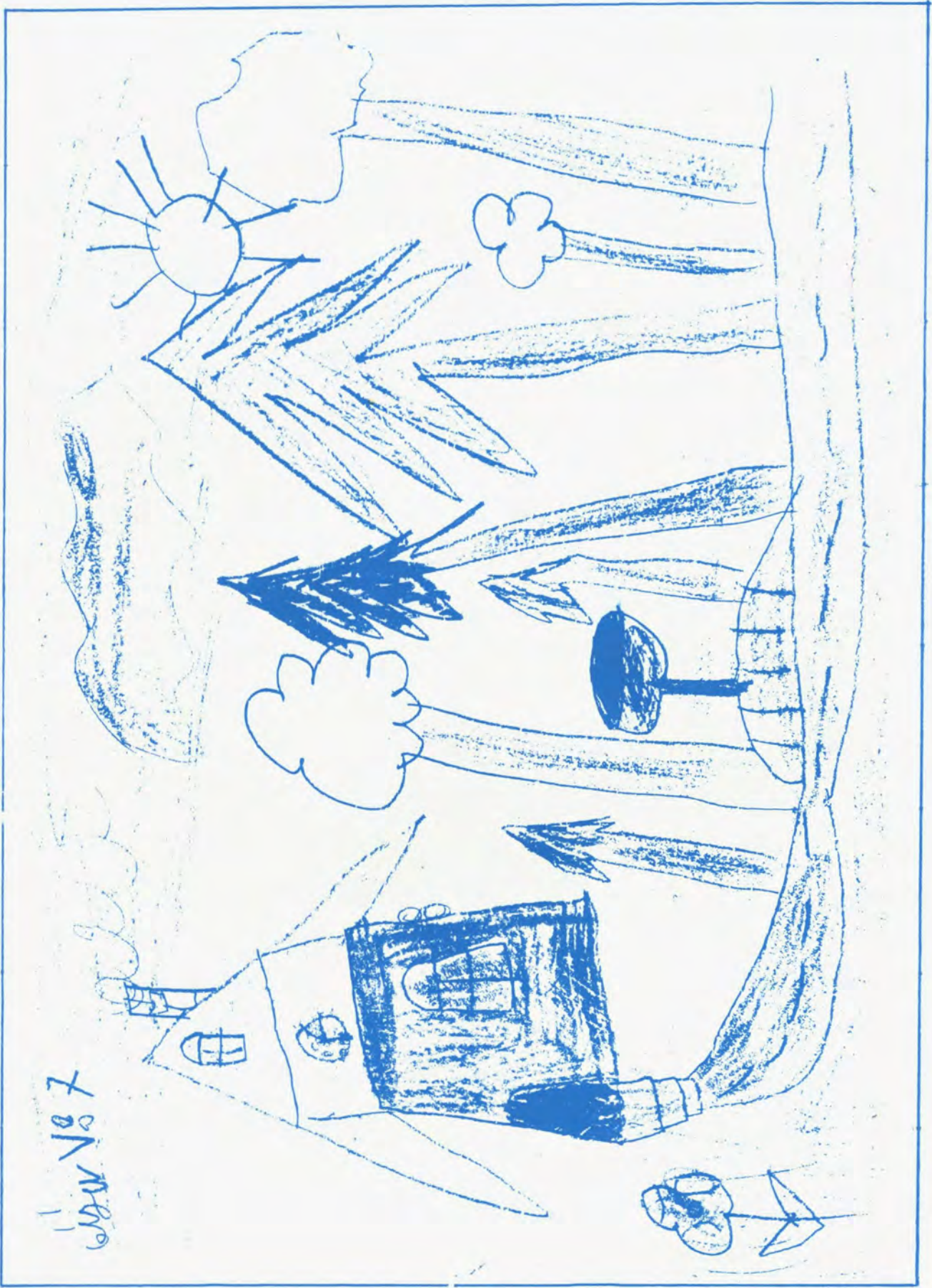
Vaari nousee horjahdellen seisomaan, rykäisee, selkensä suoristaa, rykäisee taas ja alkaa lukea evankeliuimia joulun. Hiljaa kaikki kuuntelevat. Tonttukin mietteisiinsä vaipuu, kissa kehrää. Hiljaisina istuvat kaikki, kuuntelevat joulun pyhää Sanaa. Vain vaarin vakaa ääni

kuuluu, kuten aina jouluaatoin, lopettaa, lausuu Aamenen. Vaiti vielä väki mieltii Sanaa.

Tonttu aitan oven raottaa, tallustaa sisään. Kissa astuu kynnyksen yli hämärään. Tonttu kynttilät sytyttämässä kiertää. Hiirivanhus perheineen tulee kolostaan. Tonttu hymyilee ja nyökkää, toivottaa hyvän joulun. Kertoo joulusadun vanhan ja hymyilee, kun kissa hiirten kanssa nukahtaa; «se on joulun taikaa», mutisee partansa takaa, puhaltaa kynttilät ja hiipii hiljaa yli lumisen pihamaan takaisin sinne, mistä tulikin.

Jäljet vain yksin jäävät jouluöiseen lumeen. Hevonen hirnahtaa matalasti tallissaan. Tuvasta kuuluu viimeinen jouluvirsi.

CHIA

11
6200 107

Voi hyvät ihmiset kun tämä kauppa oli uurenaikaanen kun tämä avattiin v. 1928. Avajaaspäivänä sai jokainen koululainen joka kävi laatikon. Ei aivan tyhjän vaan siellä oli KAKSI PAPERIPÄÄLLYS-KARAMELLIÄ. Pahvilaatikoita ei tarvittu kun seinillä on näin kätevät laatikostot ja aina tavara mallina laatikon pääs.

Nyt tässä on viimeinen kauppa-päivä menossa ja Kettulan-pojjat siirtymässä Apteekintaloon, jossa pitää kuuleman mukaan, oleman VIÄLÄ uurenaikaisempaa. No, illalla v. 1957 se nähtiin! Kiitti vieläkin siitä Karhulanka-laatikosta, jonka Kuparin Kustaa silloin antoo. Karamellit oon jo syäny.

KORPPUKAUPPIAS

Isonkyrön «kuvioihin» kuului joku vuosikymmen siten iäkäs mummo, joka kulki pajukoppansa ja huivista sidotun nyyttinsä kanssa talosta taloon kaupitellen korppuja. Joskus oli jopa sikojakin mummon kopassa. Hän olikin todellinen liikemies. Antoi korppujakin kokonaista viisi (5) kapl markalla. Eikä niitä punnittu, niinkun nykyajan kauppiat punnittoo joka ainuan korpun! Mutta tämän liikemäisen kauppavaihto oli tasainen ja taattu, ja hän seiso i tukevasti omilla jaloillaan.

Taloon tullessa ei hän koskaan edes kysyny ostetaanko korppuja vai ei. Ehei! Ensteks' hän niisti nenänsä paljaaseen kouran pohjaan, ja oikein kunnolla. Sitten käden «rystäpuolella» pyöräytys nenäanaluksen kuivaamisen varmistamiseksi, käden molemminpuolinen no-

pia pyhkäisy hamehen lonkalle, ja sitten ruvettiin «räknäämähän» korppuja vaikka omahan «sylyhyn», jos ei taloonväki kerii nny tuoda mitään kippoa paikalle. Vakiosatsi oli se 5 mk erestä. Mutta jos oli suurempi väki eli taloo, niin sitte räknätti i kohta enemmän.

Jos taloon väki sattuu moitiskelohon, jotta korput on piäniä, oli tällä kauppialla (niinkun nykyajankin kauppialla) heti valmiina vastaus: «Noooo, ne on SÄLLIN leikkoomia, reheristi.» Ja niin oli «liikkeen» kunnia pelastettu!

Hyviä oli korput, mukava ja orotettu oli kauppias, eikä kukaan kuallu niihin korppuuhin vaikka ei ne ollukaan niin nykyai kaasen HYGIEENISIÄ!

KIITOLLINEN ASIAKAS

Hyvää päivää!
Mitä toivotte
Uudelta vuodelta

Joo mä toivoosin
jotta olis aina kesä, ja aina
pyhä. No jaa ... sen verran
vois olla arkia jotta
akat sais leipua

*Kiitämme asiakkaitamme kuluneesta
vuodesta ja toivotamme
Joulurauhaa sekä onnea ja menestystä
alkavalle vuodelle*

NUUJAN-KAUPPA

*Isokyrö
puh. 43 198*

J.A.KEKO

*TERVAJOKI, Ritaala
puh. 75 109*

*Kaivinkoneurakoitsija
PENTTI TUURI*

TERVAJOKI ■ puh. 75 188

**Tervajoen Autohajottamo
RAIMO NURMI**
puh. 961 - 75 069

T:mi E.Rönnbergin

PYYKKIPOIKATEHDAS
TERVAJOKI — puh. 75 022

Tervajoen Kello

*ARVIKUJALA
puh. 75 117*

Kellari - Baari

puh. 75 164

Telefunken

Philips

Lahdenmaan Radio ja TV

LAIHIA — PUH. 70 443

Luxor

Asa

Tervajoen

UNION-HUOLTO
Mikko Louko

LUODON METALLI Ky

Isokyrö — puh. 43 262

TERVAJOKI
Myymäla-leipomo-baari
TERVAJOKI p. 75 053

Aittomäen Kioski

MILKA TANKKA

Tervajoki — puh. 75 251

961-75300

OTTAKAA YHTEYS

puh. 961/75 300
tai työajan jälkeen
Ins. Rinta 961/74 449
Teknikko Talikka 964/43 443

Suorittaa sähkö asennus ja
suunnittelutöitä
Kyrönmaan alueella.

JYLLINKOSKEN SÄHKÖ OY

ISOSSAKYRÖSSÄ

Piiriesimies A. VIRTÄ puh. 43 142

PÄÄKONTTORI KURIKKA puh. 52 400

Kiittäen kuluneesta
vuodesta
Toivotamme asiakkaillemme

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA**

Isonkyrön Osuuskauppa

RAKENTAA URAKALLA JA LASKUUN

Isossakyrössä ja ympäristössä.

Puh. Isokyrö 43 179

Rakennusliike Tauno ja Tuure Lapiolahti

Maalausliike

MARTTI LEHTINEN

Vähäkyrö — puh. 75 254

Rakennustoimisto

PERTTI PALOMÄKI

LAIHIA — PUH. 961 - 70 606

MUNKIN-Kauppa

Tervajoki — puh. 75 088

T:mi A. LEHTO

Merikaarto, Holttila

puh. 74 777

Elintarvikkeita ja tekstiiliä

**Vähänkyrön Kunnan
Sähkölaitos**

TERVAJOKI — Puh. 75 047

*Vähänkyrön kukkakauppa
ja
Hautaustoimisto ■ puh. 74 193
Isonkyrön Hautaustoimisto ■ puh. 43 457*

**ISONKYRÖN
SALAOJAKONE YHTYMÄ**

Isokyrö — puh. 44 281

Maatalouspalvelu

AULIS NUUJA

puh. 44 056

Kasvinsuojeluaineita

**BITUMIERISTYKSET
SUORITAMME**

**Maanrakennusliike
ERKKI HAKOLA**

Lehmäjoki — puh. 44 317

- Ammatti-
taidolla
- Edulli-
sesti
- Takuu
työnä
- Vesikatto
- Kosteus
ja
- Vesipaine-
edistykset
- ym. alan
työt.

T:mi I.HAANPÄÄ

Merikaarto - puh. 74 740

**ERISTYSLIIKE
YRITYS & kumpp.**

66500 Vähäkyrö

puh. 961 - 74 425

Kyrönmaan

MAATALOUSKESKUS

**Vihannekset ja
hedelmät**

SAKARI SILTASELTA

***Laatu leivontaa
juhlaan arkeen***

LAPUAN LEIPÄ

T:mi Rintamäen leipomo
om. Pentti ja Leena Suhonen
61450 Kylänpää
puh. 42 207
LEIPOO JA MYY HYVÄÄ

Kujalan Dieselkorjaamo
Isokyrö — puh. 44 561

**Koneyhtymä
TALSO & LEPISTÖ**

**AINA TUORETTA
MAKKARAA**

**V.NYMAN & kumpp.
VAASA**

TAKSI

Erkki Mullola	43 435
Matti Nuuja	44 033
Unto Kaukonen	43 206

nyt itikasta

atria
Jouluruuat!

**Nyt on syytä
ajatella taloudellista
ilmastointiasiaa.**

**MUH ja luotettava
asiantuntemus käytet-
ävissäsi**

MUH perustuu
katolle ilmahormin
pääle asennettavaan
poistopuhalttimeen,
jonka alle eri
kohteista tulevat
kanavat yhdistetään.

MUH

Valmistaja:
Valmet Oy,
Pansion Tehdas

Tutustu meillä!

- Hanki sinäkin asuntoosi ilmanvaihto joka on nykyaikainen vielä vuosienkin kuluttua
- Asennuksia yli 10 vuoden kokemuksella
- Tarvikemyyntiä

MUH - LIESIKUPU

MUH - HUIPPUIMURI

MUH - PATERI

*Toivotan asiakkailleni Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

MARKKU LEHTIÖ

66440 Tervajoki, Puh. 961 — 75238

**Harkitsevalle
Hartwall**

YHTYMÄ A & T SAIKKONEN

Kylmäkonehuolto

SEINÄJOKI Rengastie 8 — Puh. 25 121

- Myymme koneistot käyttöpaikoille asennettuina maidonjäähdyttimiin koti-, liike- ja laitospöydäihin sekä kylmäkuljetusautoihin.
  - Suoritamme uusien koneiden asennuksia.
  - Huollamme ja korjaamme kaikkia kylmäkoneita, jääkaappeja, liike- ja laitospöydäitä.
- MEILTÄ MYÖS**
- FAG kuula- ja rullalaakerit.
  - Dürkopp neulalaakerit.
  - Hydrauliiikka-alan tarvikkeet.

Pyytäkää tarjoustamme

Ravintola

**LOUHI
ISOKYRÖ**

**Tanssia perjantaisin —
lauantaisin**

PUH. 964 / 43 411

**Joulutervehdys
"LEIJONILTA"
Isonkyrön Joulun lukijoille
LC Isokyrö**

Elintarvikeosasto

Tekstiiliosasto

**Toivotamme asiakkaillemme Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta**

P.SAARI KY
Isokyrö — puh. 43 344

Taloustarvikeosasto

Rautaosasto

Sillansuun Tekstiili
puh. 43470

TERVAJOEN KIVIVEISTÄMÖ
Valmistaa kalkkea kivityöalaan
kuuluvaa
Tervajoki — puh. 75 248

KODINKONE - RADIO ja TV-talo

SEINAJOEN KONEPISTE OY
Isokyrö — Puh. 43416

FYSIKAALINEN HOITOLAITOS
Isokyrö — puh. 43 467

**Fiat
eturivin
eurooppalainen**
**Meitä
Fiat 127
Bella.**

**Etu-
vetoinen
kaunotar.**

Ovh. alk. 23.200

Korkealuokkainen varustelu,
erinomaiset ajo-ominaisuudet.
Vakiona mm. kangasverhoilu,
vyörenkaat, lämmitettävä taka-
lasi, ruosteenestökäsittely,
sähkötoiminen tuulilasin pesu-
laite.

FIAT

Tule tutustumaan.
Myös vaihtoautoja.

KUPEN-AUTO

K. MÄKI-VALTARI
Orismala puh. 44661

Maarakennusurakoitsija
AROLA & kumpp.
Isokyrö — puh. 44 421

Tervajoelta
Autoliike
J. RUUTI

Puh. 75 339

Parturi-Kampaamo
TARJA HERALA
Orismala puh. 44725

Kampaamo
RAIJA MELANEN
Isokyrö puh. 43147

Kampaamo Marle
MARJA-LEENA TALIKKA
Isokyrö 43443

Kampaamo
LEENA RÄSÄNEN
Isokyrö puh. 43452

Parturi-Kampaamo
ANNE UUSI-RANTA
Valtaala puh. 44684

Parturi-Kampaamo
ANNE UUSI-RANTA
Valtaala puh. 44684

Parturi-Kampaamo
AILA LEHTIÖ
Tervajoki puh. 75238

Parturi-Kampaamo
PIRJO PANULA
Tervajoki puh 75166

Parturi-Kampaamo
MAILA LILJEGVIST
Tervajoki puh. 75317

Parturi-Kampaamo
RAILI KUJALA
Isokyrö puh. 43271

Tilitoimisto
H.SORVARI
TERVAJOKI ■ puh. 75 326

Tervajoen Grilli
P.SORVARI

Tervajoki

**Käytettyjen autojen edullinen
ostopaikka**

LAEN
AUTOHUOLTO
ja
KORJAAMO

ISOKYRÖ

Puh. 964-43 237 ja 43 401

Mazda autot ja Zetor traktorit

AUTOLIIKE ESKO LEPPINEN

61500 Isokyrö

Puhelin 964-43021

Kenkiä, Laukkuja, Mattoja ym.
edullisin hinnoin
Tervetuloa tutustumaan!

Isonkyrön Kenkä-Aitta
T.Latvala & kumpp.
puh. 43 405

EDULLISESTI TEKSTILIT , JALKINEET
PAPERIT , MUOVIT ja
KEMIKALIT

MARKKA VENYY EDUKSENNE . . .

KÖSSIN HALLI

LAIHIA — PUH. 70 538

TOIVOTAMME KAIKILLE
ASIAKKAILLEMME

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

ISOKYRÖ — TERVAJOKI

*Hyvää joulua ja onnellista
Uutta Vuotta*

TEVATEX

TERNEULE

EP - TUKKU

TERVAJOKI puh. 75 193

KULJETUSPALVELUJEN ERIKOISLIIKE KOTIMAAN JA MANNER-EUROOPAN KULJETUKSISSA

VAASAN KIITOKULJETUS OY

TOIMISTO: 61 500 ISOKYRÖ puh. 964-43 209 ja 43 299

LINJAT: Helsinki — Hämeenlinna — Tampere — Parkano — Seinäjoki — Lapua — Isokyrö — Jurva — Vaasa
Tampere — Seinäjoki — Vaasa

TAVARA-ASEMAT: Helsingin Kiitokuljetus Oy 90-780 544, Helsingin Kiitolinja Oy 90-602 155, Kiitolinja Oy Tampere 931-30 300, Kiitolinja Seinäjoki 964-22 105, Kiitolinja Oy Vaasa 961-11 380 ja 15 625.

ULKOMAAN KULJETUKSISSA: TIR-TRANS OY Tampere 931-30 629
Ajanmukaisella ja monipuolisella kalustollamme pystymme tarjoamaan nopeaa ja tehokasta kuljetuspalvelua.

TOIVOTAMME HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

KIITTÄEN KULUNEESTA
VUODESTA
TOIVOTAMME ASIAKKAILLEMME
**HYVÄÄ JOULUA JA
MENESTYKSELLISTÄ
UUTTA VUOTTA**

Kyrönmaan Osuuspankki

ME TOIVOTAMME

*Hyvää
Joulua
ja*

ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Valokuvaamo K.J. Mielty

ISOKYRÖ PUH. 43248

Joululahjaksi

Aito, arvokas

ISOKYRÖ - KORU

Riipus iso hopea	150:—
Riipus iso pronssia	75:—
Korvakorut hopea	60:—
Riipus pieni hopea	40:—
Riipus peini pronssi	30:—

Design ja myynti:

Valokuvaamo

K. J. MIELTY

ISOKYRÖ

Toyota

TOIVOTAMME ASIAKKAILLEMME

HYVÄÄ JOULUA JA

MENESTYKSELLISTÄ

UUTTA VUOTTA

RINTA-JOUPIN AUTOLIIKE

Tervajoki 75 142, Vaasa 14 980

KIITTÄEN KULUNEESTA
VUODESTA TOIVOTAMME
HYVÄÄ JOULUA JA ONNEA
VUODELLE 1978

Antti Suomela
Heikki Kujala
Veljekset Hakala
Veikko Ikola
Matti Kukila
Elmeri Rinta-Koski
Erkki Kujala
Jorma Ristiluoma
Lauri Ylinen
Rene' Häggqvist
Tauno Riihimäki
Väinö Riihimäki
Jussi Kujala
Mauno Rauhala
Erkki Kallio
Martti Ristiluoma
Kalevi Riihimäki

• •
RAKENNUSLIIKE

**Martti
Huhtamäki**

ISOKYRÖ

puh. 43 455

Isonkyrön Apteekki

puh. 43 231

Tapani Kangas

Isokyrö, Lehmäjoki

puh. 43 268 tai 44 217

POLYNO OY

painotuote

JAKKULAN PAINOTUOTE Ari Viero

66450 Jakkula • puh. 961 — 72075

**Kiittäen kuluneesta
toivotamme onnea**

v.1978

Salora
TV-stereo
Kasetit ja
Äänilevyt

T:mi H.Asunmaa Kemikaliao Liisala

puh. 43 308 61500 ISOKYRÖ

Kemikaliao ja
Liivituotteet

Kukka ja Asuste

Isokyrö — puh. 43 339

Inkerin Soppi

Isokyrö 43 474

Isonkyrön Osuusmeijeri

puh. 43 039

Kemikaliao E.Komsi

puh. 43 151

OY KYRÖNPELTO

Tervajoki — puh. 75 247

Eero ja Anneli Jaakonmäki

Lehmäjoki — puh. 44 244

Taloustarvikekauppa Voutilainen & kumpp.

Vaasa

Lasi- ja posliinitavarain
erikoisliike

Auto- ja Konekorjaamo HEIKKI LEHTONEN

puh. 43 268

TYÖVÄLINE- JA KONESUUNNITTELU KY

Joukahaisensola 1 Seinäjoki, puh. 964-140965

SUUNNITTELEMME:

- puristintyövälineitä
- syvävetövälineitä
- muovi- ja painevalumuotteja
- erikoiskoneita ja -laitteita
- sähköpneumaattiset- ja sähköhydrauliset automaattisuunnittelut

ASPO öljyt

Isossakyrössä myy

P.SAARI Ky

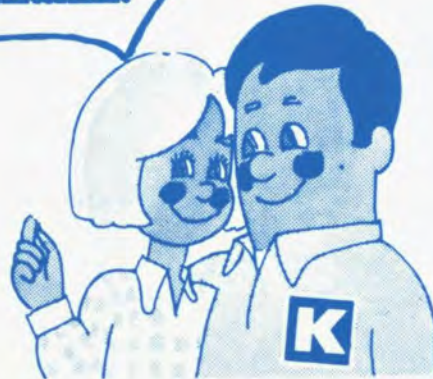
puh. 43 344

Union-huolto ja Baari

P.MÄKYNEN
Puh. 44286

**Nyt kannattaa
ostaa Costaricaa!
Siitä saa
vahvat kahvit
vähemmälläkin.**

**VÄHÄNKYRÖN,
ISONKYRÖN JA
LAIHIAN**

KAUPOISTA

Isonkyrön Sementtivalimo Ky

**KIITÄMME KULUNEESTA VUODESTA JA TOIVOTAMME
HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

ISONKYRÖ PUH. 44068
TERVAJOKI puh. 75 133, 75 137

KETTULAN KAUPPAHUONE
ISOKYRÖ 43346 43345

- AINA AJAN HERMOLLA
- EDULLISET HINNAT
- RAJUT TARJOUKSET

TUU KATTOHON PAIKANPÄÄLLE!

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

TOIVOO KETTULAN KAUPPAHUONE JA HENKILÖKUNTA

Rauhallista
Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta
toivottaa

Isonkyrön Säästöpankki

ISOKYRÖ

